

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA**  
**ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ECONIMICE**

Cu titlu de manuscris  
C.Z.U.: 347.91/.95(043.2)

**JOSAN VASILE**

**IMPACTUL SANȚIUNILOR PROCEDURAL - CIVILE ASUPRA ÎNFĂPTUIRII  
ECHITABILE A JUSTIȚIEI**

**553.03 Drept procesual civil**

Rezumatul tezei de doctor în drept

**CHIȘINĂU, 2025**

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale Științe Juridice și Economice, Universitatea de Stat din Moldova.

**Componenta Comisiei de doctorat:**

**Președinte** - SADOVEI Nicolae, doctor habilitat în drept, profesor universitar, USM;

**Conducător de doctorat** – BELEI Elena, doctor în drept, conferențiar universitar, USM;

**Referent 1** – COBAN Igor, doctor în drept, conferențiar universitar, USM;

**Referent 2** – BĂIEȘU Aurel, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Studii Europene din Moldova;

**Referent 3** – BOIȘTEANU Eduard, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți.

Susținerea va avea loc la 31 octombrie 2025, ora 11.00 în aula Victor Volcinski (sala 119), bloc 2, USM la ședința Comisiei de doctorat din cadrul Școlii Doctorale Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova, mun. Chișinău, str. M. Kogălniceanu, nr. 67.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Universității de Stat din Moldova, pe pagina web a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare ([www.anacec.md](http://www.anacec.md)) și pe pagina web a Școlii Doctorale Științe Juridice ([www.drept.usm.md](http://www.drept.usm.md))

Rezumatul a fost expediat la 26.09.25 (se indică data și anul)

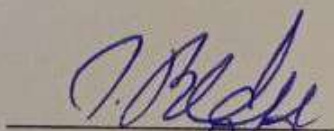
**Președintele Comisiei de doctorat**

SADOVEI Nicolae



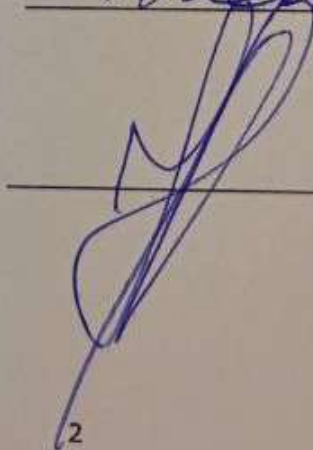
**Conducător**

BELEI Elena



**Autor**

JOSAN Vasile



© JOSAN, Vasile, 2025

## CUPRINS

|                                                                                                            |           |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Reperete conceptuale ale cercetării.....</b>                                                            | <b>4</b>  |
| <b>Conținutul tezei.....</b>                                                                               | <b>6</b>  |
| <b>1. ANALIZA SITUAȚIEI ȘTIINȚIFICE ACTUALE PRIVIND CERCETAREA<br/>SANȚIUNILOR PROCEDURAL-CIVILE.....</b>  | <b>6</b>  |
| <b>2. FUNDAMENTE TEORETICE ALE SANȚIUNILOR PROCEDURALE<br/>CIVILE.....</b>                                 | <b>7</b>  |
| <b>3. REGLEMENTAREA ȘI REGIMUL JURIDIC AL SANȚIUNILOR PROCEDURAL-<br/>CIVILE ÎN REPUBLICA MOLDOVA.....</b> | <b>10</b> |
| <b>4. TENDINȚE EUROPENE ȘI PERSPECTIVE DE REFORMĂ ÎN MATERIA<br/>SANȚIUNILOR PROCEDURAL-CIVILE.....</b>    | <b>24</b> |
| <b>Concluzii generale și recomandări.....</b>                                                              | <b>26</b> |
| <b>Bibliografie.....</b>                                                                                   | <b>29</b> |
| <b>Adnotări.....</b>                                                                                       | <b>32</b> |

## REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

### **Actualitatea și importanța problemei propuse spre cercetare.**

Impactul sancțiunilor procedural-civile asupra înfăptuirii echitabile a justiției reprezintă o problemă de actualitate majoră, întrucât eficiența actului de justiție depinde nu doar de cadrul normativ substanțial, ci și de mecanismele procesuale menite să asigure respectarea regulilor procedurale. În contextul intensificării exigențelor impuse de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului privind dreptul la un proces echitabil, sancțiunile procesuale nu mai pot fi privite exclusiv ca simple măsuri represive, ci ca instrumente de echilibrare între interesele particulare ale părților și interesul general al bunei administrări a justiției.

Actualitatea cercetării derivă și din nevoia Republicii Moldova de a-și armoniza reglementările procesual-civile cu standardele europene, unde accentul cade pe proporționalitatea și predictibilitatea sancțiunilor aplicate. În lipsa unei aplicări clare și coerente, sancțiunile procedurale pot genera riscul formalismului excesiv sau al încălcării drepturilor procesuale fundamentale, afectând astfel însăși esența procesului echitabil.

Importanța temei rezidă, așadar, în identificarea și analizarea modalităților prin care sancțiunile procedural-civile contribuie la garantarea unui proces echitabil, în măsura în care acestea disciplinează comportamentul participanților la proces și previn abuzurile, dar fără a compromite dreptul efectiv de acces la justiție.

**Scopul și obiectivele tezei.** **Scopul general** al tezei constă în realizarea unei cercetări complexe a sancțiunilor procedural-civile, prin prisma reglementărilor naționale și europene, a opiniilor doctrinare, a practicii judiciare naționale și internaționale în vederea estimării impactului sancțiunilor procedural-civile asupra înfăptuirii echitabile a justiției în Republica Moldova prin identificarea raportului dintre aplicarea sancțiunilor procedural-civile și respectarea drepturilor justițiabililor, precum și în evidențierea modalităților de perfecționare a cadrului normativ și a practicii judiciare în conformitate cu standardele europene.

Au fost formulate următoarele **obiective ale cercetării**:

- Analiza exhaustivă a conceptului de sancțiune procedural-civilă, a funcțiilor și principiilor care guvernează aplicarea acestora.
- Identificarea și clasificarea tipurilor de sancțiuni procedural-civile reglementate de legislația Republicii Moldova.
- Evaluarea regimului juridic al principalelor sancțiuni (nulitatea, decăderea, perimarea, amenzile judiciare), inclusiv a deficiențelor și inconsecvențelor legislative.
  - Examinarea impactului aplicării sancțiunilor asupra drepturilor fundamentale ale părților la un proces echitabil (accesul la justiție, dreptul la apărare, principiul contradictorialității).
  - Compararea reglementărilor naționale cu cele din alte sisteme de drept (în special din state membre ale Uniunii Europene) și cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO).
  - Formularea de propuneri concrete de *lege ferenda* pentru optimizarea cadrului normativ și a practicii judiciare în Republica Moldova.

### **Metodologia de cercetare.**

La elaborarea prezentei teze au fost folosite diverse metode, procedee și tehnici, or, cercetarea sancțiunilor procedural-civile nu poate fi realizată printr-o singură metodă izolată. O abordare complexă, care îmbină istorico-juridică (pentru fundament istoric și evolutiv), metoda

dialectică (pentru înțelegerea contradicțiilor), juridico-comparativă (pentru raportare la alte sisteme) și logico-formală (pentru claritate conceptuală) oferă o imagine completă asupra instituției supuse cercetării.

În procesul de cercetare ne-am bazat pe materialul doctrinar, normativ și empiric. Baza normativă a constituit-o: Constituția Republicii Moldova, Codul de procedură civilă, Codul administrativ, precum și alte legi speciale relevante. Totodată, a fost studiată legislația din alte state, precum: România, Franța, Italia, Spania și acte de drept internațional. De rând cu actele normative a fost cercetată jurisprudența națională și cea din Uniunea Europeană.

### **Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării.**

Sancțiunile speciale reprezintă expresia flexibilității dreptului procesual civil, răspunzând unor nevoi variate de disciplinare și protecție a procesului. Ele completează mecanismele clasice și contribuie la menținerea echilibrului între celeritatea procesului, respectarea drepturilor părților și autoritatea instanței. Tocmai de aceea, recunoașterea și delimitarea lor clară, fie pe cale legislativă, fie prin consolidarea practicii judiciare, este esențială pentru consolidarea unui cadru procedural coerent și modern.

**Valoarea aplicativă** se exprimă prin enunțarea unor viziuni critice asupra modului de interpretare și aplicare în practică a prevederilor ce reglementează sancțiunile procedural civile. Procesul de cercetare a permis elaborarea unor argumentări bazate pe doctrină, practică judiciară și analiză proprie pentru a servi avocaților, judecătorilor și altor categorii de juriști la aplicarea cadrului juridic supus analizei, cât și uniformizarea practicii judiciare. Un studiu dedicat acestui subiect va contribui la identificarea deficiențelor sistemice și la formularea unor propuneri concrete pentru îmbunătățirea actului de justiție în Republica Moldova, având un impact direct asupra justițiabililor și încrederii în justiția civilă.

Importanța practică a lucrării este determinată și de faptul că concluziile și propunerile de *lege ferenda* prezentate pot fi utilizate de legiuitor în procesul de perfecționare a cadrului legal, de către Consiliul Concurenței în vederea fortificării mecanismelor de contracarare a acordurilor anticoncurențiale, dar și de către instanțele de judecată care vor examina litigiile care decurg din acordurile anticoncurențiale în vederea argumentării hotărârii luate.

**Aprobarea rezultatelor.** Teza a fost elaborată și discutată în cadrul Școlii doctorale de Științe Juridice și Economice a Universității de Stat din Moldova. Rezultatele cercetării au fost aprobate de către comisia de îndrumare din cadrul Școlii doctorale și Departamentul Drept Procedural, Facultatea de Drept, USM.

**Publicații la tema tezei** – 9 publicații.

**Volumul și structura tezei.**

Lucrarea este alcătuită din introducere, patru capitole, care reunesc 17 subcapitole, concluzii și recomandări, precum și lista de referințe bibliografice și acte normative utilizate. În ansamblu lucrarea numără 173 pagini de text, iar în lista bibliografică sunt incluse 103 titluri.

## CONȚINUTUL TEZEI

### 1. ANALIZA SITUAȚIEI ȘTIINȚIFICE ACTUALE PRIVIND CERCETAREA SANȚIUNILOR PROCEDURAL-CIVILE

În acest capitol este identificat gradul de cercetare a sancțiunilor procedural-civile la nivel național (subcapitolul 1.1), în alte state (subcapitolul 1.2), și care este reflecția empirică a sancțiunilor procedural-civile (subcapitolul 1.3).

În domeniul sancțiunilor procedurale civile în Republica Moldova nu există un studiu aprofundat sau o analiză sistematică a acestei instituții procedurale. Contribuțiile doctrinare sunt mai degrabă fragmentare și deficitare, vizând aspecte izolate contextuale – precum nulitatea, decăderea, amenda judiciară ori perimarea – și lipsite de o viziune integratoare asupra instituției sancțiunilor ca ansamblu. Însă în lipsa unei monografii dedicate, cercetarea autohtonă rămâne insuficientă, fiind suplinită parțial de practica instanțelor judecătorești și de influențele doctrinare din alte spații de drept, în special cel românesc și european continental.

Cercetările în materia sancțiunilor procedurale din străinătate sunt deosebit de consistente și voluminoase. În primul rând, în statele europene această tematică reprezintă obiect de studiu de mai multe decenii, chiar secole, ceea ce a permis conturarea unei baze doctrinare solide, sistemice și bine articulate.

Referitor la reglementările de bază în materia sancțiunilor procedurale, Codul de procedură civilă al Republicii Moldova consacră regimul general al acestora în articolul 10.

Deși perimarea nu este nominalizată expres în CPC, doctrina o consideră în mod constant una dintre sancțiunile procedurale fundamentale, analizând-o ca instituție de sine stătătoare.

În ceea ce privește nulitatea, Codul nu conține o reglementare generală și unitară, însă condițiile de validitate a actelor procesuale și consecințele nerespectării acestora se regăsesc dispersat în diverse articole. O altă sancțiune fundamentală este decăderea, reglementată printr-un cadru normativ mai amplu.

Un loc aparte îl ocupă amenda judiciară, reglementată atât prin principii generale, cât și prin dispoziții punctuale ce acoperă situații variate.

Codul de procedură civilă al României<sup>1</sup> oferă mult mai detaliate și sistematizate reglementări în materia sancțiunilor procedurale, acestea fiind tratate distinct și grupate în mai multe categorii.

Codul de procedură civilă al Franței<sup>2</sup> configurează un regim complex al sancțiunilor procedurale, care depășește cadrul clasic al nulității, decăderii și amenzilor judiciare, incluzând și instituții precum inadmisibilitatea sau sancțiuni pecuniare cu funcție disciplinară.

Codul de procedură civilă al Italiei<sup>3</sup> consacră o serie de sancțiuni procedurale fundamentale, dintre care cele mai importante sunt nulitatea, decăderea și mecanismele de stingere a procesului pentru lipsă de activitate.

De o manieră similară celor deja prezentate, reglementări privind sancțiunile procedurale se regăsesc și în alte coduri europene, precum cele ale Spaniei, Belgiei sau Luxemburgului.

Discutând despre reglementările naționale și internaționale în materia sancțiunilor, nu putem trece cu vederea cel mai convergent efort din acest domeniu, și anume acela de a uniformiza regulile de procedură într-un singur document. Regulile Model Europene de

<sup>1</sup> Codul de procedură civilă al României, nr.134/2010, din 01.07.2010. În: Monitorul Oficial al României, 2015.

<sup>2</sup> Codul de procedură civilă a Franței din 5 decembrie 1975 cu modificările și completările ulterioare.

<sup>3</sup> Codul de procedura civila a Italiei nr.253 din 28.10.1940 cu modificările și completările ulterioare.

Procedură Civilă (MERCPC)<sup>4</sup>, adoptate în 2020 sub egida ELI și UNIDROIT, au apărut din dorința de a armoniza cadrul legal al procedurii civile, într-un context în care diversitatea reglementărilor naționale este considerabilă.

Cu referire la jurisprudența națională în materia sancțiunilor procedurale, se constată caracterul său neuniform, ceea ce face ca hotărârile instanțelor să constituie mai curând un reper pentru critică și analiză doctrinară decât un fundament pentru o practică judiciară consolidată. Această lipsă de coerență scoate în evidență necesitatea definirii explicite a conceptelor și instituțiilor sancțiunilor, atât la nivel doctrinar, cât și legislativ, precum și imperativele formării unei jurisprudențe unitare și previzibile.

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului prezintă un mare interes atât prin prisma principiilor pe care le consacră, cât și a interpretărilor oferite cu privire la aplicarea sancțiunilor procedurale. În viziunea Curții, normele procesuale și sancțiunile aferente nu doar că sunt permise, ci reprezintă instrumente necesare într-un stat de drept, cu condiția ca acestea să respecte standardele articolului 6 §1 CEDO privind procesul echitabil. Astfel, sancțiunile trebuie să fie proporționale, previzibile și justificate prin conduita părții, evitându-se formalismul excesiv care ar putea restrânge în mod disproporționat accesul la justiție.

## **2. FUNDAMENTE TEORETICE ALE SANCTIUNILOR PROCEDURAL- CIVILE**

conține principalele repere doctrinare de la care s-a pornit cercetarea prezentei teme.

### **2.1. Conceptualizarea sancțiunilor procedural-civile**

Sancțiunile dintotdeauna au constituit un element important și inerent sistemelor de drept, ele constituind și în prezent una din laturile de bază ale dreptului. Sancțiunea este, de regulă, o măsură luată împotriva dorinței sau voinței aceluia care încalcă dispozițiile normelor de drept. Orice lege pentru a se impune are nevoie de constrângere iar monopolul coercițiunii este deținut de stat. Așadar, particularitatea normei juridice constă în sancțiunea sa socialmente organizată<sup>5</sup>.

Art. 10 alin. (1) din CPC ne oferă o definiție legală a sancțiunilor procedural-civile. Astfel, sancțiunile procedurale sunt *urmări nefavorabile, stabilite de normele de drept procedural civil, care survin pentru subiectul obligat în raport procedural în caz de neîndeplinire sau de îndeplinire defectuoasă a unui act de procedură, precum și în caz de exercitare abuzivă a unui drept procedural*. Putem observa ca art. 10 CPC citat *supra*, are o întindere mai largă ori acesta nu doar definește sancțiunile procedural-civile, ci înglobează în norma sa și unele condiții de aplicare a sancțiunilor procedural civile.

### **2.2. Determinarea principalelor feluri de sancțiuni procedural-civile**

Dreptul nu a cunoscut niciodată atât de multe sancțiuni ca în prezent. Numărul acestora se amplifică continuu, adesea fără un sistem clar sau o coerență reală. Fiecare ramură își creează propriile sancțiuni. Astfel, ele nu mai aparțin exclusiv dreptului penal, devenind o preocupare și pentru alți juriști.

---

<sup>4</sup> ELI – UNIDROIT MODEL EUROPEAN RULES OF CIVIL PROCEDURE FROM TRANSNATIONAL PRINCIPLES TO EUROPEAN RULES OF CIVIL PROCEDURE. Approved by the ELI Council and Membership in summer 2020, as well by the UNIDROIT Governing Council at the second meeting of its 99th session on 23-25 September 2020.

<sup>5</sup> UNGUREANU, Ovidiu. *Nuțițiile procedural civile*. București: Ed. All Beck, 1998, p. 2.

Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova nu vorbește direct și separat despre „sanțiuni procedurale” ca despre o instituție distinctă. Cu toate acestea, în tot textul codului găsim numeroase prevederi care reglementează ce se întâmplă atunci când nu sunt respectate anumite reguli de formă sau de desfășurare a procesului: fie că vorbim de termene, de momentul când trebuie făcut un act procesual sau de alte condiții. Cu alte cuvinte, sancțiunile sunt peste tot în legea-cadru, chiar dacă nu sunt adunate într-un singur loc sau numite expres „sanțiuni”.

O trecere în revistă a sancțiunilor procesuale este realizată de legiuitor în articolul 10 alin. (3) CPC, unde acestea sunt enumerate succint, fără dezvoltări suplimentare. Din acest articol putem desprinde sancțiuni precum *anularea actului procedural*, *decăderea*, *amenda judiciară*, dar și unele măsuri de remediere sau regularizare, cum ar fi completarea ori refacerea actului procedural. Totuși, în această listă nu apare perimarea – o sancțiune pe care legea nu o reglementează, dar care este recunoscută și analizată în literatura de specialitate ca făcând parte din categoria sancțiunilor procedurale principale.

În foarte puține cazuri, legea procesuală califică în mod expres anumite măsuri ca sancțiuni. Dacă vorbim de nulitate, legiuitorul menționează acest lucru expres doar în câteva articole.

În ceea ce privește *sancțiunea decăderii*, reglementarea acesteia în Codul de procedură civilă nu este nici completă, nici limitativă. Putem identifica doar câteva dispoziții care o consacră expres, dar ele nu epuizează toate ipotezele în care această sancțiune poate interveni.

Instituția decăderii beneficiază, totuși, de un cadru normativ minimal în Codul de procedură civilă, ceea ce nu putem afirma despre nulitate.

Singura sancțiune care beneficiază de o reglementare expresă, cu articole distincte în Codul de procedură civilă, este amenda judiciară. În privința acesteia, legiuitorul nu doar că o definește clar, ci stabilește și cuantumul exact al amenzilor pentru fiecare faptă, precum și limitele acestora.

Dificultatea identificării și delimitării sancțiunilor procedurale nu rezidă doar în lipsa unei reglementări legale unitare și explicite, ci și în faptul că doctrina de specialitate nu a abordat în mod sistematic și autonom această tematică. De cele mai multe ori, sancțiunile procedurale sunt analizate incidental, în cadrul unor teme conexe, precum regimul termenelor procedurale, validitatea actelor de procedură sau efectele nerespectării acestora.

Nu putem fi de acord cu părerile exprimate în literatura de specialitate, unde de rând cu sancțiunile enumerate mai sus la nivel național, sunt atribuite la sancțiuni procedurale și obligația de a reface actul de procedură, restabilirea drepturilor încălcate. Chiar dacă acestea sunt enumerate la art.10 CPC ele mai degrabă constituie modalități de remediere, corectare a actelor de procedură, dar nicidecum nu pot fi atribuite la categoria sancțiuni.

De altfel, nici doctrina juridică, în majoritatea sa, nu califică măsurile precum refacerea actului de procedură sau restabilirea drepturilor procesuale încălcate ca fiind sancțiuni procedurale propriu-zise. Aceste instituții sunt, mai degrabă, considerate remedii procesuale ori

mecanisme de corectare a unor vicii, neavând caracterul coercitiv și funcțiile specifice sancțiunii, în sensul strict al acesteia.

Codul de procedură civilă prin norma de la art. 10 ne sugerează că ar putea fi și alte sancțiuni prevăzute de lege prin sintagma „și alte măsuri prevăzute de lege”, ceea ce presupune o diversitate mai mare a sancțiunilor procedural-civile.

### **2.3. Analiza funcțiilor și a importanței sancțiunilor procedural-civile**

În majoritatea situațiilor, sancțiunile procesuale acționează ca un mijloc de descurajare, exercitând o funcție disuasivă față de toți participanții la proces. Prin această funcție, sancțiunile contribuie la prevenirea comportamentelor contrare ordinii procesuale și la asigurarea disciplinei în desfășurarea actului de justiție.

Respectiv, în ceea ce privește funcțiile pe care le îndeplinesc sancțiunile procedurale civile, dintre cele mai frecvent enunțate sunt *Funcția preventivă sau altfel denumită, funcția educativă; Funcția sancționatorie sau funcția represiv-intimidantă și Funcția reparatorie*.

În timp ce funcțiile preventivă și sancționatorie vizează partea care a abuzat de un drept procesual, a omis îndeplinirea unui act de procedură sau l-a realizat în mod defectuos, funcția reparatorie este orientată către protejarea și compensarea părții ale cărei drepturi au fost prejudiciate prin comportamentul nelegal al celeilalte părți.

În cele mai multe cazuri, funcția reparatorie se concretizează prin impunerea unei obligații pecuniare asupra persoanei care a abuzat de drepturile procesuale, această sarcină fiind în favoarea altei părți din proces sau, după caz, în beneficiul statului – în special atunci când este vorba despre desconsiderarea autorității justiției sau despre neexecutarea dispozițiilor instanței.

Totuși, dincolo de aceste funcții recunoscute expres de doctrină, dacă analizăm mai atent rolul sancțiunilor în cadrul procesului, constatăm că ele servesc și alte scopuri, firești și ușor de dedus din natura și efectele lor. Așadar, chiar dacă nu sunt formulate teoretic în mod distinct, se pot extrage și alte funcții, care completează acest tablou: *Funcția de eficientizare a procesului; Funcția de protejare a bunei-credințe; Funcția de filtrare a accesului la justiție*.

### **2.4. Stabilirea condițiilor aplicării sancțiunilor procedural-civile**

Sancțiunile procedurale pot surveni pentru subiectul obligat în cadrul unui raport procedural în caz de: *Neîndeplinire a unui act de procedură sau Îndeplinire defectuoasă a unui act de procedură sau Exercitare abuzivă a unui drept procedural*.

Unul dintre cele mai frecvente exemple, în special de ordin practic, ce determină suportarea sancțiunii pentru neîndeplinirea unui act de procedură, îl constituie restituirea cererii de chemare în judecată în temeiul art. 171 alin. (2) CPC, și cazurile de restituire a cererii de apel în temeiul art. 369 alin. (1) lit. a) CPC sau restituirea cererii de recurs în temeiul art. 438 alin. (2) CPC.

*Îndeplinire defectuoasă a unui act de procedură*. Revenind la obligația participanților la proces de a se conforma regulilor și prescripțiilor procedurale, vom puncta faptul că, nu doar

neîndeplinirea unui act de procedură se poate solda cu aplicarea sancțiunilor, dar și o îndeplinire defectuoasă a acestuia.

Aceste rigori și condiții care sunt impuse actorilor participanți în cadrul procedurilor civile, au fost divizate în<sup>6</sup>:

- a) condiții impuse față de actele de procedură civilă îndeplinite de participanții la proces și ale persoanelor care contribuie la buna desfășurare a justiției; și
- b) condiții impuse față de actele de procedură ale instanței judecătorești.

Se atestă astfel că, legea procesual civilă încearcă prin diferite modalități să pună capăt oricărui abuz de drepturi, în vederea evitării exercitării unor drepturi procesuale care nu sunt prevăzute de lege, sau chiar în vederea evitării examinării în mod repetat a unor cereri, bazate pe aceleași motive, sau cereri care au drept scop inducerea în eroare a instanței sau care au drept scop bine definit tergiversarea procesului.

Totuși, trebuie să ne întrebăm în ce măsură aceste condiții pot fi considerate exhaustive sau limitative în practica. Pe parcursul lucrării vom analiza în detaliu dacă aceste criterii se aplică în mod absolut sau dacă, dimpotrivă, există situații în care instanța poate dispune o sancțiune procedurală în afara acestor premise formale, în funcție de finalitatea normei încălcate ori de natura consecințelor produse.

### **3. REGLEMENTAREA ȘI REGIMUL JURIDIC AL SANCTIUNILOR PROCEDURAL-CIVILE ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

#### **3.1. Nulitatea actelor de procedură civilă**

##### **3.1.1 Clarificarea conceptului de act de procedură civilă**

Definirea actului de procedură reprezintă o premisă esențială pentru orice demers de analiză a sancțiunilor procedurale, după cum afirmă în mod convergent majoritatea doctrinarilor. Considerăm că o înțelegere completă a noțiunii de „*act de procedură*” nu poate fi realizată fără a lua în considerare o noțiune conexasă, și anume aceea de „*formă de procedură*”.

O provocare actuală este legată de depunerea în instanță a documentelor electronice – cereri, referințe și alte acte procesuale – semnate cu semnătură electronică. În ultima perioadă, au apărut tot mai multe dezbateri pe această temă. Discuțiile apar în contextul în care legea procesuală civilă nu reglementează în mod expres forma electronică a actelor de procedură civilă și nici posibilitatea de a le depune în instanță în acest format.

Un pas în direcția digitalizării a fost făcut de legiuitor în anul 2018 prin adoptarea Legii cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative, nr.17 din 05.04.2018<sup>7</sup>, astfel, printre modificările operate prin aceasta lege, a fost introdus la art.166 alin. (7) CPC prevederea prin care persoanele fizice și juridice care sunt asistați de avocați vor depune cererile dactilografiate prin Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor (PIGD) cu semnătura electronică avansat calificată. Acest instrument în prezent fiind nefuncțional, deoarece depunerea cererii cu semnătură electronică prin PIGD presupune funcționalitatea instrumentului dosarul electronic (e-Dosar), care spre regret este în regim de testare de mulți ani deja.

<sup>6</sup> PRISAC, Alexandru. *Comentariul Codului de procedură civilă al Republicii Moldova*. Chișinău: Cartea Juridică, 2019, p. 59.

<sup>7</sup> Publicată la 04-05-2018 în Monitorul Oficial Nr. 142-148.

Din 10 decembrie 2022 au intrat în vigoare prevederile Legii nr. 124/2022 privind identificarea electronică și serviciile de încredere<sup>8</sup>. Ca urmare a intrării în vigoare a Legii citate, a fost abrogată Legea nr.91/2014 privind semnătura electronică și documentul electronic.

*Conținutul* reprezintă o premisă de valabilitate a actului de procedură. De fapt, aceasta exprimă esența actelor procesuale săvârșite sau care se intenționează a fi săvârșite. Or, anume din conținutul acestuia se exprimă acțiunea sau inacțiunea de realizare a drepturilor și obligațiilor procesuale<sup>9</sup>.

În esență, actul de procedură reprezintă nucleul tehnico-juridic al desfășurării procesului civil, fiind expresia formală prin care se manifestă drepturile și obligațiile procesuale ale participanților. Din perspectiva sancțiunilor, el dobândește o relevanță aparte: orice abatere de la cerințele sale de formă, conținut sau termen generează riscul aplicării unor consecințe procesuale, precum nulitatea, decăderea, inadmisibilitatea sau alte sancțiuni prevăzute de lege. Prin urmare, analiza sancțiunilor nu poate fi concepută în afara unei definiții clare a actului de procedură, acesta constituind punctul de intersecție dintre formalismul procesual și garantarea echității procesului civil.

### **3.1.2 Definiția nulității actelor de procedură civilă**

Teoria nulităților juridice a fost considerată una din cele mai controversate teorii în drept, în condițiile în care atât doctrina cât și jurisprudența admit existența mai multor grade și feluri de nulități, care, din păcate, nu își au o bază juridică fără controverse și un sistem valid și sustenabil în sprijinul teoriilor lor.

Printre putinele definiții care sunt oferite de doctrina națională, nulitatea actelor de procedură se prezintă ca acea sancțiune procedurală care este aplicată de instanța de judecată din oficiu sau la cererea participanților la proces interesați să o invoce, pentru nerespectarea condițiilor de fond și de formă a actului de procedură prevăzute de lege ce îl lipsește de efecte juridice.

Instituția nulității actelor de procedură are o importanță practică majoră în procesul civil, deoarece validitatea fiecărui act depinde de respectarea regulilor procedurale, iar orice abatere poate atrage desființarea lui. Totuși, reglementarea normativă este sumară, limitată la câteva dispoziții generale, iar reflecțiile doctrinare sunt reduse și fragmentare. În consecință, nulitatea procedurală apare uneori ca o instituție insuficient conturată, mai degrabă teoretică decât un instrument efectiv al procesului civil. De aceea, conturarea unei definiții legale devine indispensabilă pentru o înțelegere clară și unitară a acestei instituții în dreptul procesual civil moldav.

### **3.1.3 Delimitarea sistemelor de nulități în procedura civilă**

Analizând ansamblul normelor și modul de redactare a acestora, se poate afirma că, în linii mari, codul se bazează pe sistemul nulităților expres prevăzute de lege, întrucât toate formalitățile și cerințele privind actele procedurale, precum și consecințele nerespectării lor, sunt reglementate direct prin norme legale. În această optică, instanța are o marjă redusă de apreciere,

<sup>8</sup> Publicată la 10-06-2022 în Monitorul Oficial Nr. 170-176.

<sup>9</sup> BELEI, Elena et al. *Drept procesual civil. Partea generală. Ediția a III-a*. Chișinău: Lexon, 2024, p. 506.

fiind chemată mai degrabă să constate neîndeplinirea sau neconformitatea unui act decât să aplice un raționament de oportunitate. Totuși, acest sistem se caracterizează printr-un grad ridicat de automatism, întrucât nulitatea intervine indiferent de existența sau absența unei vătămări concrete, ceea ce poate conduce la rigiditate și la aplicarea formalistă a sancțiunii.

În continuare, trebuie să recunoaștem că elaborarea unui sistem coerent și eficient al nulităților procedurale nu este o sarcină facilă, întrucât presupune luarea în considerare a unei multitudini de factori: caracterul formal al procedurilor, protecția drepturilor părților, echilibrul între legalitate și eficiență, precum și armonizarea cu principiile moderne ale procesului echitabil.

### **3.1.4 Clasificarea nulităților în procedura civilă**

În funcție de caracterul normei încălcată la momentul efectuării actului de procedură, nulitățile se împart în nulități absolute și nulități relative.

Considerăm că criteriul determinant al distincției dintre nulitatea absolută și nulitatea relativă constă în natura interesului ocrotit de norma procesuală încălcată. Nulitatea absolută sancționează încălcarea unor norme imperative edictate în considerarea unui interes public, fiind invocabilă din oficiu și insusceptibilă de confirmare. În schimb, nulitatea relativă intervine în cazul afectării unui interes privat și este condiționată de invocarea de către partea vătămată, fiind susceptibilă de acoperire prin ratificare sau confirmare expresă ori tacită.

Este de remarcat că, în situația în care norma juridică ocrotește atât un interes public, cât și unul privat, sancțiunea aplicabilă va fi întotdeauna cea a nulității absolute.

Ceea ce lipsește în mod esențial legislației procesuale din Republica Moldova este reglementarea expresă a clasificării nulităților în nulități absolute și nulități relative. Instituirea acestei distincții nu doar că ar conferi un temei normativ solid regimului nulității actelor procedurale, ci ar aduce și beneficii considerabile atât pe plan teoretic, cât și practic. O asemenea clasificare ar permite o delimitare clară a condițiilor de invocare, identificarea subiecților îndreptățiți să invoce nulitatea, precum și determinarea efectelor juridice produse de fiecare tip de nulitate. În absența unei asemenea distincții, interpretarea și aplicarea normelor privind sancționarea actelor procedurale neregulare rămâne neuniformă și, uneori, imprevizibilă.

Dacă analizăm perspectiva nulităților condiționate de vătămare în contextul legislativ al Republicii Moldova, putem afirma că o asemenea reglementare ar fi necesară și oportună, întrucât ar aduce un plus de claritate și coerență sistemului sancțiunilor procesuale. Totuși, pentru ca această instituție să fie introdusă în mod coerent, nu este suficientă simpla consacrare a normei privind nulitățile condiționate sau necondiționate. Este nevoie de un cadru normativ mai amplu, care să includă cel puțin:

- definirea generală a nulităților procedurale;
- delimitarea expresă între nulitățile absolute și relative;
- consacrarea conceptului de interes public și privat protejat, pentru a putea stabili cine este subiectul îndreptățit să invoce excepția nulității.

Pe baza acestor repere fundamentale, instituția nulităților condiționate de vătămare ar putea fi integrată în mod firesc și funcțional. În general, acestea sunt asociate nulităților relative, destinate protejării intereselor private, în timp ce nulitățile care vizează protejarea unui interes public se circumscriu, de regulă, categoriei nulităților necondiționate.

Este important de subliniat că o asemenea reglementare nu ar presupune inventarea unei instituții complet noi, întrucât ideea vătămării ca premisă a nulității este consacrată de mult timp în alte sisteme de drept. Din această perspectivă, o armonizare legislativă inspirată din experiența României – în special prin preluarea soluțiilor consacrate la art. 175 și 176 CPC – ar putea asigura Republicii Moldova un cadru legislativ modern, previzibil și echilibrat pentru aplicarea nulităților procesuale.

### ***3.1.5 Analiza modalităților de invocare a nulităților în procedura civilă***

Pentru a ordona mai bine analiza și a evidenția problemele pe care le identificăm la nivel legislativ în privința invocării nulității, este util să revenim la clasificările prezentate anterior, respectiv nulitățile absolute și cele relative, precum și la punerea în valoare a interesului public și de interes privat, acestea servind drept criterii de analiză și delimitare a unor aspecte esențiale.

Dacă în privința nulităților absolute de ordine publică este acceptată regula potrivit căreia acestea pot fi invocate, în orice etapă a procesului, de către orice participant sau chiar de instanță, situația trebuie privită diferit atunci când vorbim despre nulitățile relative și despre cele care protejează exclusiv interesul privat.

Posibilitatea ca nulitățile relative să fie ridicate din oficiu de instanță este fundamental greșită, atât conceptual, cât și pentru simplul motiv că procesul civil este guvernat de principiul contradictorialității, iar judecătorul nu trebuie să apere el însuși poziția unei părți. Pe de altă parte, nu este nici acceptabil ca asemenea nulități să poată fi invocate oricând, fără a exista limite temporale, termene sau etape procesuale bine determinate.

Majoritatea sistemelor de drept europene au reglementat într-o manieră mai riguroasă modalitatea de invocare a nulităților relative, diferit de soluția existentă în legislația noastră. În aceste sisteme, nulitățile relative pot fi invocate exclusiv de partea interesată, nu și de instanță din oficiu, și există totodată limite temporale clare până la care asemenea nulități pot fi ridicate.

### ***3.1.6 Constatarea nulității procedural-civile și efectele acesteia***

Constatarea nulității nu operează de drept, ci se realizează prin intermediul unui act al instanței de judecată, ca urmare a invocării acesteia din oficiu sau de către participanții interesați, în funcție de caracterul absolut sau relativ al nulității.

Indiferent de calea prin care este invocată nulitatea – fie din oficiu de către instanță, fie pe cale de excepție de către părți, fie în cadrul unei căi de atac – părților trebuie să li se asigure întotdeauna posibilitatea de a-și exprima poziția în contradictoriu, cu respectarea principiului dreptului la apărare. Numai ulterior realizării acestui schimb contradictoriu de opinii, instanța va putea proceda la pronunțarea asupra admiterii sau respingerii excepției, respectiv asupra aplicării sau neaplicării sancțiunii nulității.

Dreptul de a constata nulitatea revine, de regulă, instanței în fața căreia a fost săvârșită neregularitatea invocată. În ipoteza în care nulitatea este invocată în cadrul unei căi de atac, competența de a se pronunța asupra acesteia aparține instanței de control judiciar.

Instanța se va pronunța asupra cererii de constatare a nulității actelor de procedură printr-un act jurisdicțional corespunzător: hotărâre, decizie sau încheiere.

Precum am menționat și mai sus, nulitățile pot fi totale sau parțiale. Astfel, judecătorul, la declararea nulă a unui act, la fel ca în dreptul substanțial, urmează să statueze expres dacă actul vizat este anulat în totalitate sau doar parțial. Această distincție este de o importanță majoră, în

special atunci când nulitatea este invocată prin intermediul unei căi de atac, întrucât instanța are posibilitatea de a casa total sau parțial hotărârea atacată, iar în partea necasată aceasta dobândește autoritate de lucru judecat.

Este esențial de menționat și incidența efectului de iradiere al nulității asupra altor acte de procedură. În doctrină și jurisprudență se disting în mod constant două ipoteze în care anularea unui act procedural determină afectarea valabilității sau chiar inexistența altor acte procesuale conexe. Atunci când vorbim de efectele nulității trebuie reținute următoarele:

- judecătorul, ca urmare a aplicării sancțiunii nulității, poate desființa, în tot sau în parte actul anulabil sau nul;
- legiuitorul dă prioritate salvării actului de procedură ori de câte ori aceasta este posibilă, acesta putând fi refăcut cu respectarea tuturor condițiilor de validitate;
- nulitatea actului de procedură are un efect retroactiv, de la data îndeplinirii actului atacat pe motiv de nulitate;
- nulitatea actului de procedură atrage și nulitatea actelor de procedură subsecvente dacă nu pot avea o existență de sine stătătoare și depind de actul inițial;
- nulitatea actelor de procedură, fiind o sancțiune procesuală, este firesc să afecteze funcția procedurală a actelor, acestea deși nule au anulate, putând să producă alte efecte juridice decât cele care decurg din natura lor proprie<sup>10</sup>.

În legea procesual civilă a Republicii Moldova nu există nici o normă expresă care să reglementeze efectele nulității, în comparație cu Codul de procedură civilă al României, unde, la art. 179 alin. (3), se prevede că desființarea unui act de procedură atrage după sine și desființarea actelor de procedură subsecvente, în situația în care acestea nu au o existență de sine stătătoare.

### **3.1.7 Completarea sau refacerea actelor de procedură civilă**

Deși cadrul normativ privind remedierea nulităților este relativ lacunar, articolul 10 CPC permite totuși identificarea a două modalități distincte de corectare a actelor procedurale viciate. Astfel, chiar în absența unor reglementări detaliate, se conturează din textul legal două forme de intervenție reparatorie: completarea și refacerea actului de procedură.

Aceste remedii sunt prevăzute expres în alin. (3) art. 10 CPC, care enumeră sancțiunile aplicabile în cazul nerespectării cerințelor procedurale, iar între acestea se regăsește posibilitatea ca instanța să dispună, după caz, completarea actului lipsit de elemente esențiale sau refacerea actului îndeplinit cu încălcarea legii. Completarea intervine atunci când actul procedural a fost emis, întocmit dar conține omisiuni remediabile, în timp ce refacerea presupune reluarea în întregime a unui act viciat în substanța sa.

Prin aceste două instrumente, legiuitorul consacră o abordare funcțională a nulității, în care scopul fundamental nu este sancționarea formală a părților, ci reinstaurarea legalității procesuale și asigurarea desfășurării eficiente a procesului, în condiții care să respecte atât normele imperative, cât și dreptul la un proces echitabil.

---

<sup>10</sup> CIOBANU, Viorel Mihai, BRICIU, Traian Cornel, DINU, Claudiu Constantin. *Drept procesual civil, Ediție revăzută și adăugită*. București: Editura Universul Juridic, 2023, p. 362.

Refacerea constă în înlocuirea actului procedural viciat cu unul nou, care să întrunească toate cerințele prevăzute de lege, ea reprezintă o modalitate caracteristică de regularizare a actelor de procedură afectate de nulitate totală<sup>11</sup>.

Așadar, în logica dispozițiilor art. 10 CPC, nulitatea absolută nu poate rămâne fără consecințe corective, iar reluarea actului procedural în condiții de legalitate devine singura modalitate de restabilire a ordinii procesuale și de asigurare a dreptului părților la un proces echitabil.

Situația se prezintă diferit în cazul nulităților relative, dat fiind că acestea sunt instituite exclusiv pentru protecția intereselor individuale ale părților. Din această perspectivă, obligația de a corecta actele de procedură afectate de astfel de vicii nu are caracter imperativ, ci este subordonată opțiunii titularului dreptului procesual. Într-un asemenea cadru, principiul disponibilității guvernează atât posibilitatea de a invoca nulitatea, cât și libertatea de a decide asupra corectării actului nelegal.

În consecință, chiar dacă actele anulate sunt păstrate în dosar, acestea nu mai au eficiență juridică, ci doar valoare documentară. Prezența lor în cauză are o funcție probatorie, oferind instanței superioare posibilitatea de a verifica legalitatea și temeinicia anulării dispuse.

Refacerea actelor de procedură de obicei este dispusă de instanța de fond, cât și de instanța investită cu exercitarea controlului judiciar. Instanța de fond poate decide asupra refacerii fie prin încheiere separată sau consemnare în procesul-verbal. În cazul în care nulitatea este constatată în calea de atac, competența de a dispune refacerea revine instanței ierarhic superioare.

### **3.2. Decăderea**

#### ***3.2.1 Definirea și evaluarea importanței decăderii în procedura civilă***

Instituția decăderii are o largă aplicabilitate practică, fiind întâlnită atât în dreptul procesual, cât și în dreptul material. Totuși, cele două forme nu trebuie confundate, întrucât decăderea procesuală vizează limitarea în timp a exercitării unui drept procesual, fără a afecta însă dreptul material la acțiune.

Deși Codul de procedură civilă a Republicii Moldova nu definește expres noțiunea de decădere, la art. 113 stabilește că, dreptul de a efectua actul de procedură încetează odată cu expirarea termenului prevăzut de lege ori stabilit de instanța de judecată. Nerespectarea termenului atrage după sine decăderea din dreptul de a efectua actul de procedură, dacă legea nu prevede altfel.

Textul normei care reglementează decăderea, oferă elemente definitorii importante instituției decăderii procesuale care se caracterizează prin aceleași elemente care le întâlnim la noțiunile doctrinare și anume actul de procedură trebuie efectuat în termenul stabilit de lege sau de instanță de judecată și nerespectarea acestor termene atrag după sine decăderea și imposibilitatea de a efectua actul de procedură.

Decăderea are rolul de a aduce ordine și claritate în desfășurarea procesului civil, fiind legată direct de respectarea termenelor procedurale. Legea stabilește termene tocmai pentru ca părțile să își exercite drepturile într-un cadru bine definit, iar procesul să nu fie întârziat. Dacă un

---

<sup>11</sup> LEȘ, Ioan, *Sancțiunile procedurale în materie civilă*. București, Editura Hamangiu, 2008, p. 82.

drept nu este folosit la timp, el se pierde, iar actele făcute după expirarea termenului pot fi anulate. Sub aspect sancționator, decăderea este o sancțiune severă, fiind numită în doctrină și „fatală”, mult mai gravă decât nulitatea, chiar dacă între acestea două există o interferență<sup>12</sup>.

### **3.2.2. Stabilirea condițiilor decăderii în procedura civilă**

decăderea va interveni dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

- legea sau instanța de judecată, stabilește un termen pentru exercitarea dreptului sau îndeplinirea actului, iar partea a lăsat să expire acel termen fără a beneficia de el;
- legea stabilește că îndeplinirea unui act de procedură urmează a fi efectuat la o anumită etapă sau moment procesual, sau legea prevede o anumită ordine de îndeplinire a actelor de procedură, iar partea nu respectă etapa, momentul sau ordinea stabilită de legiuitor<sup>13</sup>.
- Nu urmărim ca scop de a enumera toate normele care au indicat expres cuvântul „decăderea”, dar constatarea care dorim să o facem este că aceste norme sunt în minoritate, în majoritatea cazurilor decăderea intervine de drept, iar legislația procesual civilă operează cu decăderea „virtuală”, care se prezintă sub diferite formule („în termen de”, „până la”, „nu mai târziu de”, „la etapa” etc.)<sup>14</sup>.
- Sancțiunea decăderii nu ar trebui să se răsfrângă asupra actelor procedurale întocmite de instanță de judecată, ori nici legea nu dispune nimic în acest sens, decăderea se referă la părțile și participanții din proces. Spre exemplu, cunoaștem că instanța este obligată potrivit legii să motiveze hotărârea în 45 de zile lucrătoare (art. 236 alin. (5) și (6) CPC), bineînțeles nerespectarea acestui termen nu va decădea instanța din dreptul de a motiva hotărârea precum nici părțile din dreptul de a obține motivarea.
- Referitor la termenele judiciare, întrebarea esențială care se ridică este dacă nerespectarea termenelor stabilite de judecător poate atrage decăderea părților din dreptul de a îndeplini actul procesual. Prin raportare la dispozițiile art. 113 CPC, nu există niciun dubiu că legiuitorul a conferit aceeași valoare juridică și aceleași consecințe atât termenelor stabilite de lege, cât și celor fixate de instanță. Astfel, încălcarea oricărui termen, indiferent de sursa sa, va avea ca consecință decăderea, în lipsa unei dispoziții exprese care să prevadă altfel.
- Pentru aplicarea decăderii nu este suficient să existe un termen legal sau judiciar care să disciplineze activitatea procesuală, or, sancțiunea decăderii, având în vedere norma art. 10 CPC se prezintă ca neîndeplinirea în termen a actului de procedură. Astfel de rând cu prezența termenelor legale și judecătorești, pentru incidența decăderii trebuie să fie prezentă și inacțiunea părții care se manifestă prin neîndeplinirea actului în termen.
- La acest criteriu, trebuie să subliniem că atunci când vorbim de termenul acordat și neîndeplinirea în termen a actului, suntem în prezența doar a termenelor procedurali, adică decăderea stinge un drept procedural concret recunoscut părților, care nu l-au exercitat în termen,

---

<sup>12</sup> JOSAN, Vasile. *Garantarea ordinii în cadrul procesului civil prin sancționarea cu decăderea din drepturi*. În: Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2020, p. 173.

<sup>13</sup> BELEI, Elena et al. *Drept procesual civil. Partea generală. Ediția a III-a*. Chișinău: Lexon, 2024, p. 544.

<sup>14</sup> JOSAN, Vasile. *Garantarea ordinii în cadrul procesului civil prin sancționarea cu decăderea din drepturi*. În: Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2020, p. 172.

precum ar fi excepția de tardivitate, depunerea probelor, plata expertizei, declararea apelului etc., decăderea procedurală nu afectează sub nici o formă dreptul subiectiv dedus judecății.

Din analiza făcută, nu putem identifica care au fost argumentele legiuitorului atunci când a adoptat modificări prin care să restricționeze posibilitatea restabilirii unor termeni. Această abordare diferită a legiuitorului nu are nici o explicație plauzibilă, evident că am opta pentru posibilitatea repunerii în termen și în cazul declarării recursului atunci când termenul a fost scăpat întemeiat<sup>15</sup>. Pentru că nu vedem nici o diferență între termenul de apel și cel de recurs – la fel, ambele pot fi omise din cauze obiective, cum ar fi o problemă medicală serioasă. Cu alte cuvinte, dacă termenul de apel a fost scăpat din motiv de boală, partea poate fi repusă în termen, însă omiterea termenului de recurs pe aceleași motive nu permite restabilirea acestuia. O astfel de diferență de tratament este lipsită de logică juridică și de proporționalitate.

Considerăm că instituția prelungirii termenului este utilă pentru menținerea ordinii procesuale, însă o interpretare eronată a normei nu ar trebui să conducă la înlăturarea sancțiunii decăderii. O asemenea consecință ar putea rezulta dacă s-ar accepta ideea prelungirii termenelor deja expirate, ceea ce ar contraveni caracterului peremptoriu al acestora.

### **3.2.3. *Invocarea, constatarea și efectele decăderii în procedura civilă***

Atunci când suntem în prezența încălcării unui termen legal sau judiciar va interveni decăderea pe care instanța are obligația să o invoce din oficiu. Altfel spus, decăderea va opera la simpla scurgere a termenilor.

Pe de o parte instanța are obligația de a verifica respectarea termenelor stabilite de lege, care este o chestiune de interes public, iar pe de altă parte, atunci când instanța fixează anumite termene pentru participanții din proces va fi obligată să verifice dacă acestea sunt respectate. Existența obligației instanței de judecată, de a verifica respectarea ambelor categorii de termene, constituie și premisa de bază pentru care decăderea operează *ope legis*.

Cu referire la mijlocul de invocare a decăderii, putem face distincție în funcție de faza la care se află procesul de judecată. Astfel:

- dacă procesul de judecată se află în derulare, decăderea va putea fi invocată în cadrul procesului, de instanța de judecată din oficiu sau de participanți pe cale de excepție;
- dacă sa pronunțat o hotărâre pe caz, decăderea va putea fi invocată prin intermediul căii de atac, dacă etapa procesuală permite punerea în discuție a decăderii.

Chestiunea privind invocarea din oficiu a ambelor categorii de termene, atât a celor legale, cât și a celor judiciare, este specifică cadrului normativ național, întrucât nu reprezintă o regulă generală regăsită și în alte coduri de procedură civilă.

Dacă termenul de procedură este statornicit printr-o normă de interes privat, decăderea va putea fi invocată, în principiu numai de partea interesată (reclamant, pârât, intervenient, chemat în garanție etc.). Prin parte interesată trebuie să înțelegem, astfel cum s-a remarcat în doctrină, partea împotriva căreia se îndreaptă actul de procedură făcut peste termen.

În ipoteza încălcării unui termen judecătoresc, decăderea poate fi invocată din oficiu de către instanță, de către procuror sau de către părți, concluzia decurgând din faptul că ar fi inutilă instituirea decăderii și pentru nerespectarea unui termen judecătoresc, dacă instanța nu ar fi în măsură să invoce această sancțiune. În ipoteza încălcării unui termen legal, modul de invocare a

---

<sup>15</sup> BELEI, Elena et al. *Drept procesual civil. Partea generală. Ediția a III-a*. Chișinău: Lexon, 2024, p. 546.

decăderii depinde de caracterul de ordine publică sau privată al normelor juridice care-l reglementează<sup>16</sup>.

Constatarea decăderii se face de către instanța de judecată. Astfel, dreptul de a aplica sancțiunea decăderii îl are doar instanța de judecată, după ce va stabili că dreptul procedural a fost exercitat peste termenul stabilit de lege sau instanță. Chiar dacă în unele situații, decăderea este reglementată în textul legii (de exemplu, neplata de către solicitantul expertizei judiciare a sumei pentru efectuarea acesteia atrage decăderea din dreptul de a solicita repetat efectuarea expertizei judiciare art. 124 alin. (2) CPC), decăderea nu va opera de drept, ci trebuie să fie constatată de instanță<sup>17</sup>.

O categorie de cazuri, care sunt foarte des întâlnite și cu cel mai mare impact asupra drepturilor participanților la proces, sunt cele unde este aplicată decăderea din dreptul de a exercita căile de atac (apel, recurs, recurs împotriva încheierilor etc.), toate căile de atac au termene strict și imperativ reglementate de lege, aceste termene odată fiind scăpate va interveni decăderea, decăderea în această categorie fiind de natură de a finisa chiar și procesul de judecată în sine.

O altă categorie de cazuri unde intervine decăderea, la fel printre cele mai răspândite, este decăderea din drepturile de a ridica obiecții de procedură, de a semna încălcări, de a ridica excepții de procedură. Această categorie presupune că toate încălcările de procedură sau cum se mai numesc excepțiile de procedură, trebuie invocate în termenul sau la etapa procesuală prevăzută de lege, în caz contrar partea va fi decăzută din dreptul său. La fel, această categorie de situații poate avea impact asupra drepturilor participanților în proces, spre exemplu art. 186/<sup>1</sup> CPC prevede că excepția de tardivitate va fi depusă la faza de pregătire a pricinii pentru dezbaterile judiciare, acesta nefiind depusă va fi decăzută din acest drept.

O a treia categorie de cazuri este cea legată de termenul de prezentare a probelor. Probele reprezintă un element esențial în desfășurarea procesului civil, iar chiar dacă, în mod formal, procesul va merge mai departe, omisiunea de a le depune în termenul sau în etapa prevăzută de lege atrage decăderea părții din dreptul de a le valorifica. În esență, această sancțiune privează partea de șansa reală de a-și susține cauza, afectându-i astfel direct succesul în proces. Cu titlu de exemplu, menționăm prevederile art. 119/<sup>1</sup> CPC, care stipulează că toate probele trebuie prezentate, sub sancțiunea decăderii, în termenul fixat de instanță în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, dacă legea nu prevede altfel. În cazul în care probele sunt depuse cu încălcarea acestor condiții, judecătorul le va restitui printr-o încheiere protocolară.

### **3.3. Sancțiuni determinate de pasivitatea procedurală a justițiabililor**

#### **3.3.1 Perimarea – noțiune doctrinară, reglementare internă și drept comparat**

Pornind de la premisa că interesul societății impune litigiile de natură civilă să se soluționeze cu celeritate, astfel încât ordinea de drept să se poată restabili într-o manieră eficientă, tot astfel și părțile litigante doresc în mod manifest ca incertitudinea să nu mai planeze asupra unor drepturi încălcate și care trebuie apărute sau revendicate în instanță. În acest fel,

<sup>16</sup>LEȘ, Ioan. *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Editia a 2-a*. București: Ed. C.H. Beck, 2015, p. 349.

<sup>17</sup>BELEI, Elena et al. *Drept procesual civil. Partea generală. Ediția a III-a*. Chișinău: Lexon, 2024, p. 545.

părțile sunt interesate în finalizarea litigiului, aceasta fiind și rațiunea ce le-a determinat să se adreseze justiției<sup>18</sup>.

Pentru a garanta respectarea principiilor procesului civil, în special soluționarea cauzei într-un termen rezonabil și cu celeritate, majoritatea jurisdicțiilor prevăd mecanisme prin care este sancționată pasivitatea în proces. Astfel, dacă într-un anumit interval de timp nu este întreprins niciun act de procedură relevant, fie din partea părților, fie, în anumite sisteme, din partea instanței, intervine o sancțiune procedurală menită să descurajeze tergiversarea nejustificată și să contribuie la asigurarea unei justiții eficiente.

În același sens a fost menționat că, în cazul nerespectării cerinței de a exista o continuitate între actele de procedură, intervine perimarea. Perimarea are o natură juridică mixtă, în sensul că este o sancțiune procedurală pentru nerespectarea termenului prevăzut de lege, constând în stingerea procesului în faza în care se găsește, dar și o prezumție de desistare, dedusă din faptul nestăruinței vreme îndelungată în judecată<sup>19</sup>.

Deși perimarea este o sancțiune procesuală cu impact major în desfășurarea procesului civil, doar doctrina juridică națională evidențiază perimarea ca formă distinctă a sancțiunilor procedurale. Actuala legislație procesual-civilă a Republicii Moldova nu consacră expres această instituție, lipsind o reglementare clară în acest sens în cuprinsul Codului de procedură civilă. Această absență creează un gol normativ care contrastează cu abordările întâlnite în alte sisteme de drept.

În majoritatea jurisdicțiilor europene, legislația procesual-civilă conține reglementări exprese referitoare la instituția perimării, ceea ce de la sine vorbește despre importanța instituției perimării în construcția sistemelor juridice moderne.

În spatele acestor reglementări nu este doar intenția de a sancționa pasivitatea, ci și nevoia de a asigura un proces eficient, echitabil și într-un termen rezonabil, în care fiecare participant are responsabilitatea de a contribui la buna desfășurare a cauzei.

### ***3.3.2 Perimarea și scoaterea cererii de pe rol pentru neprezentare: reglementări și aplicabilitate în România și Republica Moldova***

Pentru a interveni perimarea este necesară îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții:

- *Instanța de judecată să fi fost sesizată cu o cerere de chemare în judecată sau într-o cale de atac (de reformare sau retractare);*
- *Cauza să rămână în nelucrare timp de 6 luni;*
- *Lăsarea pricinii în nelucrare să fie imputabilă părții.*<sup>20</sup>

Perimarea se constată din oficiu sau la cererea părții interesate, la cererea procurorului, și de alte persoane care participă la activitatea judiciară. Potrivit art. 420 CPC al României, înainte de constatarea perimării, instanța din oficiu sau la cererea părții interesate, va dispune citarea părților, spre a se respecta garanțiile procesuale.

<sup>18</sup> POP, Paul. *Sancțiunile procedural civile*. București: Ed. Universul Juridic, 2016, p. 245.

<sup>19</sup> BOROI, Gabriel, RĂDESCU, Dumitru. *Codul de procedura civilă, comentat și adnotat, Ediția a II-a revizuită și adăugită*. București: Editura ALL, 1994, p. 348.

<sup>20</sup> CIOBANU, Viorel Mihai, MARIAN, Nicolae. *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat. Vol. I art. 1-526, Ed. 2-a*. Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 1141.

Constatarea perimării se face fie prin hotărârea instanței, în acest caz urmează să fie întrunite toate condițiile prevăzute de lege pentru perimare, în cazul în care este admisă, împotriva hotărârii poate fi declarat recurs. Totodată, în cazul respingerii perimării instanța va pronunța o încheiere interlocutorie care va constata că perimarea nu a intervenit, încheiere care va putea fi atacată doar o dată cu fondul.

În Republica Moldova, aparent avem doar două situații, relativ asemănătoare între ele, dar mult prea diferite de perimare. Astfel, o primă situație, cea reglementată de art. 267 lit. f) CPC, atunci când părțile citate legal nu s-au prezentat la ședința de judecată după a doua citare și nici nu au solicitat examinarea cauzei în absența lor. În acest caz este vorba de două citații consecutive în adresa ambelor părți la care nu s-au prezentat nici o parte. Așa cum nu va fi nimeni prezent în ședința de judecată, invocarea scoaterii de pe rol poate fi doar de instanță din oficiu.

A doua situație în care poate fi incidentă scoaterea de pe rol a cererii este reglementată de art. 267 lit. g) CPC, în acest caz scoaterea de pe rol poate fi invocată doar de pârât, iar decizia de a continua sau finaliza procesul prin scoaterea cererii de pe rol o are pârâtul și intervenienții de partea pârâtului. Acest fapt reiese însăși din textul legal, care statuează că dacă, reclamantul citat legal, nu se prezintă în ședința de judecată din motive întemeiate și nu solicită examinarea cauzei în absența sa (art. 206 alin. (4) CPC), pârâtul poate solicita instanței scoaterea cererii de pe rol sau poate solicita examinarea cauzei în lipsa reclamantului. În unele cazuri pârâtul ar fi interesat în examinarea procesului mai departe chiar dacă reclamantul nu se prezintă.

Scoaterea cererii de pe rol vizează, cererile de chemare în judecată aflate în curs de examinare în primă instanță, aspect ce rezultă expres din dispozițiile articolului invocat. Astfel, măsura nu este aplicabilă căilor de atac, ci se aplică exclusiv cauzelor pendinte în faza de fond.

Unii autori naționali, califică scoaterea de pe rol conform art. 267 lit. f) și g) CPC o veritabilă sancțiune de perimare. Astfel s-a relatat că chiar dacă Codul de procedură Civilă al Republicii Moldova nu reglementează expres instituția perimării, aceasta poate fi dedusă din prevederile legislației în vigoare. În această ordine de idei, art. 267 lit. f), g), care se prezintă ca o sancțiune procesuală de perimare<sup>21</sup>.

Se poate susține, cu anumite rezerve, că scoaterea cererii de pe rol are o funcție sancționatorie, în sensul că vine să pedepsească pasivitatea sau lipsa de diligență a părților în proces. Totuși, o astfel de idee nu poate fi acceptată decât parțial.

Pentru a evita aceste efecte negative, legislația din Republica Moldova ar trebui să fie revizuită, prin introducerea unui mecanism flexibil care să permită instanței să evalueze motivele reale ale neprezentării părților și să stabilească un termen fix de inactivitate, similar cu perimarea din România. Acest lucru ar asigura o aplicare echitabilă a sancțiunii doar în cazurile de pasivitate evidentă, protejând în același timp dreptul părților la un proces echitabil<sup>22</sup>.

### **3.3.3 Asemănări și deosebiri între perimare și scoaterea de pe rol**

Dacă analizăm scopul și situațiile în care se aplică, putem observa că perimarea și scoaterea de pe rol au câteva asemănări importante.

---

<sup>21</sup> DUMITRAȘCU, Dumitru. *Instituția perimării și celeritatea procesului civil*. În: Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective, Bălți, 2019, p. 429-430.

<sup>22</sup> JOSAN, Vasile. Aspecte comparate: perimarea și scoaterea cererii de pe rol. În: Revista Institutului Național al Justiției, NR. 1 (72), 2025, p. 36-40.

- În primul rând, ambele instituții au ca scop încetarea procesului fără ca instanța să mai examineze fondul cauzei. Ele intervin atunci când, din cauza lipsei de acțiune a părților, continuarea procesului este lipsită de sens.
- În al doilea rând, atât perimarea, cât și scoaterea de pe rol sunt aplicate în situații de pasivitate procesuală, atunci când părțile nu dau dovadă de interes în susținerea cauzei sau nu își îndeplinesc obligațiile procedurale, deși la acest aspect constatarea pasivității procesuale este mult prea diferită.
- În al treilea rând, ambele instituții au și un rol de disciplinare, fiind menite să descurajeze comportamentele pasive sau tergiversarea procesului. Prin aceste măsuri, instanța transmite un semnal clar că buna-credință procesuală și respectarea termenelor sunt esențiale în desfășurarea judecății.
- În al patrulea rând, atât perimarea cât și scoaterea de pe rol nu presupun și nu au nimic comun cu renunțarea la cerere, ori renunțarea presupune manifestarea expresă de voință.

Din acest motiv, aceste aspecte nu pot fi considerate asemănări propriu-zise, iar diferențele dintre ele sunt suficient de importante pentru a fi discutate la deosebiri.

*O primă deosebire*, care merită atenție, ține de obiectul la care se aplică perimarea și scoaterea de pe rol. Dacă ne uităm la art. 267 lit. f) și g) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, observăm că scoaterea de pe rol vizează strict cererile de chemare în judecată aflate în primă instanță. În schimb, perimarea, așa cum este reglementată la art. 416 alin. (1) Codul de procedură civilă al României, se aplică oricărei cereri procesuale: fie că vorbim despre cerere de chemare în judecată, contestație, apel, recurs, revizuire sau orice altă cerere de reformare ori retractare.

De aici pleacă o diferență esențială: legiuitorul român, atunci când a reglementat instituția perimării, i-a atribuit clar un rol de sancțiune procedurală, aplicabilă la orice etapă procesuală – fond, apel, recurs, revizuire – ca formă de sancționare a pasivității. În schimb, în cazul scoaterii de pe rol, nu regăsim aceeași coerență sau același scop sancționator. Așa cum am mai menționat, nu este clar de ce s-a dorit sancționarea neprezentării părților doar în fața primei instanțe, iar situațiile de pasivitate în apel sau recurs sunt tratate diferit sau chiar ignorate.

O altă deosebire importantă ține de modul în care este apreciată culpa părții. În cazul scoaterii de pe rol, legea vorbește despre „neprezentarea neîntemeiată”, iar instanțele ajung adesea să considere că o singură absență este suficientă pentru a reține culpa. Problema este că instanța nu mai analizează motivele reale ale neprezentării, aplicând direct măsura, ca și cum ar fi o sancțiune automată.

O a treia deosebire se referă la cine poate invoca sancțiunea, acest criteriu conturând clar particularitățile fiecărei proceduri în parte.

Astfel, în cazul scoaterii cererii de pe rol, sancțiunea poate fi invocată de orice participant la proces, inclusiv de instanța din oficiu, cu excepția reclamantului. Această excludere este logică, întrucât sancțiunea vizează lipsa nejustificată a reclamantului de la ședința de judecată, iar acesta, prin absență, nu poate solicita el însuși aplicarea unei măsuri care decurge din propria inacțiune. De altfel, nu poate fi identificată o ipoteză legală în care reclamantul ar putea cere, în mod valabil, scoaterea de pe rol a propriei cereri pentru motivul absenței sale.

A patra deosebire, care este una esențială, se referă la modul de constatare și aplicare a sancțiunii. Astfel, atât în cazul scoaterii de pe rol, cât și al perimării, constatarea și aplicarea acestor măsuri procesuale se face de către instanță, dar după o logică și mecanisme complet diferite.

### **3.4. Amenda și alte sancțiuni speciale**

#### **3.4.1 Noțiunea și natura juridică a amenzii judiciare în procedura civilă**

Amenda judiciară se profilează ca o instituție procesuală autonomă, cu un regim juridic distinct de cel al sancțiunilor civile, penale sau contravenționale. Ea are o natură complexă, întrucât îmbină funcția educativă – menită să responsabilizeze participanții la proces – cu funcția represivă, prin sancționarea promptă a abaterilor procedurale. Caracterul său strict procesual, aplicarea exclusiv în cadrul unei proceduri judiciare și destinația pecuniară către stat îi conferă o identitate clară și o utilitate practică evidentă. În acest fel, amenda judiciară nu doar disciplinează conduita procesuală, ci contribuie la eficiența și echitatea procesului civil, constituind un instrument indispensabil pentru buna desfășurare a actului de justiție.

Analiza regimului său în dreptul procesual civil al Republicii Moldova scoate în evidență atât meritele, cât și vulnerabilitățile instituției. Pe de o parte, reglementarea detaliată și diversitatea situațiilor în care poate fi aplicată demonstrează preocuparea legiuitorului pentru disciplinarea conduitei procesuale și pentru protejarea bunei desfășurări a procesului civil. Pe de altă parte, practica judiciară relevă o aplicare reticentă și neuniformă a amenzii, în special în ipotezele exercitării cu rea-credință a drepturilor procesuale. Lipsa unor criterii clare pentru delimitarea dintre buna-credință și abuz generează o marjă de apreciere largă pentru instanțe, dar creează și riscul unor soluții imprevizibile. În plus, quantumul relativ modest al amenzii, raportat atât la alte reglementări interne (Codul administrativ nr.116/2018, Legea insolvenței nr.149/2012), cât și la legislația altor state, îi reduce impactul coercitiv și efectul preventiv real.

De asemenea, Codul de procedură civilă al Republicii Moldova prevede posibilitatea ca instanța să oblige partea care a intentat cu rea-credință o acțiune vădit nefondată sau care s-a opus în mod constant judecării juste și rapide a cauzei să despăgubească cealaltă parte pentru timpul de muncă pierdut. Quantumul acestor despăgubiri este stabilit în limite rezonabile, în funcție de circumstanțele cauzei și de nivelul de remunerare aferent profesiei respective.

Cu toate acestea, considerăm că excluderea reglementării generale privind despăgubirile a fost o strategie legislativă greșită. Deși în prezent există norme punctuale care prevăd posibilitatea reparării unor prejudicii, în lipsa unei reglementări generale clare și unitare, participanții la proces care suferă prejudicii ca urmare a comportamentelor abuzive sau de rea-credință ale altor părți nu dispun de un mecanism juridic compensatoriu. În asemenea situații, singura măsură aplicabilă rămâne amenda judiciară dispusă de instanță, care însă nu are menirea de a repara prejudiciul concret cauzat, ci doar de a sancționa conduita procesuală.

#### **3.4.2 Regimul de aplicare a amenzii judiciare în procedura civilă: temeiuri, procedură, căi de atac**

Legea procedurală, și anume art. 161 CPC nu oferă un cadru exhaustiv sau absolut cu privire la regimul amenzii judiciare. În primul rând, expresia „în proporțiile stabilite de prezentul cod” nu acoperă toate situațiile posibile, fapt discutat mai sus, întrucât în alte acte normative cu

incidență procesuală pot fi identificate prevederi suplimentare referitoare atât la temeiurile de aplicare, cât și la cuantumul amenzii.

În prezent, nici practica judiciară națională nu oferă criterii clare care să permită identificarea situațiilor în care anumite acțiuni procesuale pot fi calificate ca fiind exercitate cu rea-credință (abuzuri procedurale). Totodată, nici doctrina de specialitate, la nivel național, nu vine în sprijinul unei delimitări a acestor situații. Această lipsă de claritate contribuie la o aplicare neuniformă și adesea reticentă a sancțiunii amenzii judiciare, chiar și în cazuri în care comportamentul abuziv al părților este vădit.

### **3.4.3 Identificarea altor sancțiuni speciale în procedura civilă**

Chiar în debutul lucrării am subliniat că prevederile art. 10 CPC lasă deschisă posibilitatea existenței unor sancțiuni procedurale suplimentare, prin utilizarea sintagmei „și alte măsuri prevăzute de lege”. Deși nu este pe deplin clar dacă, prin termenul „măsuri”, legiuitorul s-a referit exclusiv la sancțiuni, o interpretare sistematică și contextuală a normei – coroborată cu faptul că aceasta se regăsește într-un articol dedicat sancțiunilor – ne îndreptățește să considerăm că intenția legislativă a fost, aceea de a lasă loc pentru existența și altor sancțiuni procesuale, nereglementate expres în text. Identificarea, delimitarea și calificarea acestor sancțiuni revine, în mod firesc, doctrinei și, într-o anumită măsură, practicii judiciare, care sunt chemate să clarifice aplicabilitatea și natura acestor măsuri cu caracter sancționator.

Vorbind despre alte sancțiuni speciale, ne vom raporta în principal la Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, unde vom identifica, enumera și analiza succint formele sancționatorii care, deși nu sunt expres calificate ca atare, pot fi totuși considerate sancțiuni procedurale prin natura și efectele lor.

O măsură clasică cu caracter sancționator, care poate fi calificată drept o veritabilă sancțiune procesual-civilă, este *îndepărtarea din sala de judecată a participantului la proces sau a reprezentantului acestuia*, atunci când aceștia încalcă în mod repetat ordinea ședinței și au fost anterior avertizați. Potrivit prevederilor art. 196 alin. (2) CPC, în astfel de situații, instanța poate dispune, prin încheiere judecătorească, îndepărtarea persoanei respective din sala de ședință. Această măsură are o dublă finalitate: pe de o parte, de restabilire a ordinii și a autorității instanței, iar pe de altă parte, de sancționare a comportamentului procesual inadecvat.

Deși, în mod tradițional, *cheltuielile de judecată* sunt privite ca un mecanism de compensare, doctrina contemporană evidențiază tot mai frecvent dimensiunea lor sancționatorie.

Deși *inadmisibilitatea* constituie o instituție specifică procedurii civile, reglementarea sa expresă în Codul de procedură civilă al Republicii Moldova apare, în mod surprinzător, pentru prima dată abia la nivelul Curții Supreme de Justiție, în contextul inadmisibilității recursurilor (art. 433 CPC). Rămâne neclar motivul pentru care legiuitorul nu a integrat anterior această instituție în arhitectura Codului, însă observăm că un asemenea demers a fost asumat în mod clar în cadrul Codului administrativ. Astfel, instituția admisibilității, reglementată expres în acest nou cod, preia funcțiile atribuite anterior articolelor 169–170 CPC (refuzul primirii acțiunii, restituirea cererii, neexaminarea), reunindu-le într-un cadru conceptual propriu. Potrivit art. 195 din Codul administrativ, aplicarea articolelor 169–171 din Codul de procedură civilă este în mod expres exclusă.

În esență, inadmisibilitatea îndeplinește o funcție de filtrare a cererilor, permițând înlăturarea celor care nu îndeplinesc condițiile legale, fără a se recurge la analiza fondului cauzei.

Trebuie subliniat că există reglementări în domeniul probator în cadrul cărora se regăsesc, „*sanctiune prin prezumție*” fie într-o variantă mai atenuată, dar cu trăsături specifice sancțiunilor procedurale. Un exemplu în acest sens este art. 138 alin. (1<sup>/1</sup>) CPC, potrivit căruia, în cazul în care un participant la proces nu execută încheierea instanței privind prezentarea unor înscrisuri și, pe parcursul examinării cauzei, se constată că acestea se află în posesia sa, instanța poate considera dovedite afirmațiile părții care a solicitat prezentarea, cu privire la conținutul acelor înscrisuri. Chiar dacă într-o formă atenuată, această consecință procesuală implică o veritabilă reacție de sancționare a conduitei neloiale, evidențiind un element sancționator relevant, deși nu este calificat formal ca atare.

Au fost expuse opinii potrivit cărora „anularea hotărârii judecătorești” constituie o sancțiune procesual civilă, putem spune cu certitudine că nu poate fi calificată drept o sancțiune procedural civilă anularea hotărârii, întrucât nu îndeplinește funcțiile specifice unei asemenea sancțiuni, precum prevenirea sau reprimarea unui comportament procesual neconform. Ea nu are un caracter represiv sau coercitiv în sens procedural, ci constituie o consecință juridică a încălcării normelor de drept, având rolul de a restabili legalitatea și corectitudinea procesului, nu de a sancționa o parte procesuală.

Profesorul Ioan Leș susține că anumite instituții juridice, deși tradițional încadrate în dreptul material, pot prezenta valențe sancționatorii de ordin procedural. Un exemplu elocvent este *prescripția extinctivă*. Deși concepția dominantă în drept întotdeauna a fost că prescripția este o instituție de drept material, autorul optează pentru ideea că aceasta are și o componentă procesuală, putând fi privită, în anumite aspecte, ca o sancțiune procedurală.

Au fost expuse opinii potrivit cărora „anularea hotărârii judecătorești” constituie o sancțiune procesual civilă, putem spune cu certitudine că nu poate fi calificată drept o sancțiune procedural civilă anularea hotărârii, întrucât nu îndeplinește funcțiile specifice unei asemenea sancțiuni, precum prevenirea sau reprimarea unui comportament procesual neconform. Ea nu are un caracter represiv sau coercitiv în sens procedural, ci constituie o consecință juridică a încălcării normelor de drept, având rolul de a restabili legalitatea și corectitudinea procesului, nu de a sancționa o parte procesuală.

Revenim asupra ideii că obligația de a completa sau reface un act procedural făcut greșit, precum și măsura restabilirii în drepturile încălcate, nu pot fi considerate sancțiuni procedurale, nici generale, nici speciale.

#### **4. Tendințe europene și perspective de reformă în materia sancțiunilor procedural-civile**

##### **4.1. Tendințe europene în materia sancțiunilor procedural-civile**

În mod tradițional, dreptul procesual civil nu a fost perceput ca un domeniu al inovației sau al dinamismului juridic. Așa cum argumentează C.B.Picker<sup>23</sup> timp de decenii, procedura civilă a fost considerată una dintre cele mai stabile și conservatoare ramuri ale dreptului, în care schimbările erau rare și adesea marginale.

Percepția tradițională asupra procedurii civile ca un domeniu eminent național, stabil și conservator s-a erodat treptat în ultimele decenii, sub impactul conjugat al unor forțe

---

<sup>23</sup> PICKER, Colin B., BAUM, Harald, REHBINDER, Manfred (eds). *The Dynamism of Civil Procedure – Global Trends and Developments* În: *Ius Comparatum – Global Studies in Comparative Law*, vol. 22, Springer, Cham, Suisse, 2016, p. 45-48.

transformatoare precum exigențele eficienței judiciare, imperativele procesului echitabil și, mai ales, angajamentul Uniunii Europene de a promova armonizarea procedurilor civile la nivel european.

Uniunea Europeană a făcut pași clari spre identificarea unor reguli generale în domeniul procedurii civile, prin mai multe inițiative politice și legislative legate de justiția civilă

Evoluția regimului sancțiunilor procedurale civile marchează o tranziție de la un formalism rigid, specific tradițiilor naționale, către o viziune europeană modernă, flexibilă și orientată spre eficiență și echitate. Experiența statelor membre ale Uniunii Europene și proiectele de armonizare, precum Regulile Model Europene de Procedură Civilă (ELI/UNIDROIT), demonstrează că sancțiunile nu trebuie privite exclusiv ca instrumente punitive, ci ca mecanisme funcționale de responsabilizare și disciplinare, capabile să asigure desfășurarea procesului într-un termen rezonabil și într-un climat de cooperare loială. În plus, digitalizarea justiției impune adaptarea regimului sancționator la noile realități ale proceselor electronice și hibride, ceea ce reclamă mecanisme moderne, clare și adaptabile.

#### **4.2. Jurisprudența CtEDO ca factor de modelare a dreptului intern relevant sancțiunilor procedural-civile**

În acest context, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului joacă un rol determinant de modelare, acționând ca un veritabil corector al exceselor formaliste și al disproporționalităților. Curtea de la Strasbourg a consacrat principii fundamentale privind proporționalitatea, previzibilitatea și evitarea formalismului excesiv, subliniind că forma nu este un scop în sine, ci un instrument menit să protejeze fondul și drepturile fundamentale ale părților. Ori de câte ori forma ajunge să afecteze fondul, fie din cauza unei reglementări defectuoase, fie a unei aplicări abuzive, funcția sa protectoare este deturnată. Pentru Republica Moldova, ca stat parte la Convenție, aceste standarde nu constituie simple recomandări, ci obligații juridice directe, care impun ajustarea legislației și a practicii judiciare astfel încât disciplina procesuală să fie compatibilă cu exigențele statului de drept.

În această logică, se impune o modernizare amplă a cadrului procesual civil moldovenesc. Printre priorități se numără: definirea clară a sancțiunilor procedurale; consacrarea expresă a perimării, ca sancțiune pentru pasivitatea părților și instrument împotriva tergiversării nejustificate; reglementarea explicită a nulității actelor de procedură, cu consacrarea principalelor sale clasificări (nulități absolute și relative), a condiției vătămării – potrivit principiului „nicio sancțiune fără vătămare” – precum și a termenelor și a subiecților îndreptățiți să invoce sancțiunea. Totodată, este necesară o reglementare mai clară a termenelor judiciare de decădere, pentru a elimina actualele incertitudini. În același timp, regimul amenzii judiciare trebuie revizuit prin majorarea cuantumului și aplicarea mai consecventă, ca instrument eficient de descurajare a conduitei abuzive. În completare, instituirea unui mecanism de despăgubiri ar oferi o protecție efectivă părților prejudiciate de comportamente procesuale neloiale, asigurând o reparare reală a prejudiciilor suferite.

Prin urmare, Republica Moldova este chemată să îmbine tendințele europene, standardele CEDO și propriile nevoi interne de reformă într-un cadru normativ echilibrat, care să garanteze în același timp eficiența și echitatea procesului civil. Consacrarea acestor reforme nu ar

reprezenta doar o ajustare tehnică, ci o veritabilă modernizare a procesului civil, menită să răspundă exigențelor statului de drept și să consolideze încrederea justițiabililor în actul de justiție.

**4.3. Propuneri de actualizare și perfecționare a reglementărilor privind sancțiunile procedurale civile** constituie rezultatul întregii cercetări, materializând atingerea ultimului obiectiv pe care ni l-am propus și care, sumarizate fiind, se regăsesc în Concluzii generale și Recomandări.

## CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În baza analizei efectuate în teza de doctor focusându-ne pe depistarea problemelor și lacunelor în procesul de examinare și soluționare a litigiilor menționate, au fost formulate 16 concluzii și 8 propuneri de *lege ferenda*.

În Republica Moldova impactul sancțiunilor procedural-civile așa cum se manifestă actualmente asupra înfăptuirii echitabile a justiției necesită reglementării calitative (claritate, previzibilitate, proporționalitate) și un mod echilibrat de aplicare (flexibilitate și individualizare).

Standardul european (CEDO și *acquis UE*) impune ca sancțiunile să fie mereu justificate de scopul urmărit și proporționale cu gravitatea abaterii procedurale.

De aceea, considerăm oportun a conceptualiza sancțiunile procedural-civile nu doar după temeiurile de aplicare, ci și după finalitățile acestora. Astfel, sancțiunile procedural-civile sunt consecințele coercitive pe care le suportă justițiabilii în cadrul proceselor civile atunci când, cu rea-credință, nu respectă cerințele de formă, termenele sau conținutul actelor de procedură, având ca scop asigurarea desfășurării corecte a procesului, protejarea drepturilor părților și prevenirea abaterilor care ar putea afecta eficiența și corectitudinea justiției.

Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nu consacră în mod unitar instituția sancțiunilor procedurale. De aceea, cel puțin introducerea perimării ca sancțiune distinctă se resimte ca o necesitate evidentă. În același timp, recurgerea legiuitorului la formulări generale precum „și alte măsuri prevăzute de lege” confirmă dificultatea unei enumerări exhaustive și arată că există și alte sancțiuni procedurale, dincolo de cele consacrate expres, cadrul normativ fiind astfel menținut deschis și flexibil.

În plan doctrinar, chiar dacă nu există o definiție unanim acceptată a sancțiunilor procedurale civile, art. 10 CPC oferă un reper esențial, conturând atât conceptul, cât și condițiile generale de incidență. Aceste criterii generale constituie fundamentul teoretic al aplicării sancțiunilor și dau coerență regimului lor juridic. Totodată, conceptual este important să subliniem necesitatea distincției clare între sancțiuni și remedii procesuale – primele având caracter coercitiv și funcții de disciplinare, celelalte având rolul de a corecta sau completa vicii procedurale, fără a îndeplini funcția proprie a unei sancțiuni.

Analiza nulității actelor de procedură confirmă rolul său central în arhitectura sancțiunilor procedurale, fiind imposibil de conceput în afara raportării permanente la noțiunea de „act de procedură”. Un prim nivel de reflecție privește natura și funcțiile nulității. Lipsa unei fundamentări teoretice unitare riscă să transforme instituția într-o sancțiune aplicată fragmentar, lipsită de coerență și predictibilitate. O posibilă soluție ar fi instituirea, în Codul de procedură

civilă, a unui cadru normativ general care să definească expres condițiile de incidență a nulității și efectele sale, urmând ca normele speciale să trimită la aceste dispoziții. În felul acesta, nulitatea ar căpăta un fundament teoretic și practic unitar, iar aplicarea ei nu ar mai depinde de interpretări fragmentare, ci de criterii clare, accesibile atât instanței, cât și participanților la proces.

În al doilea rând, lipsa unei clasificări legislative explicite a nulităților (absolute/relative, condiționate/necon condiționate, proprii/derivate, totale/parțiale) creează dificultăți suplimentare. Deși doctrina procesuală națională a propus aceste distincții, absența consacrării lor normative generează practici divergente și afectează previzibilitatea. Spre exemplu, clasificarea legislativă în nulități absolute și relative ar permite delimitarea clară între interesele de ordin public și cele private – criteriu esențial atât pentru regimul de invocare, cât și pentru determinarea efectelor. În același timp, avem încă un exemplu, cel românesc, unde prin consacrarea clasificării nulităților condiționate de vătămare, s-a implementat principiul că sancțiunea nulității trebuie să intervină doar atunci când neregularitatea a produs o vătămare efectivă. Integrarea unui asemenea criteriu în legislația moldovenească ar reprezenta o modernizare necesară, aliniată principiilor proporționalității și loialității procesuale.

Un alt domeniu sensibil este regimul invocării nulităților. Dacă nulitățile absolute, fiind de ordine publică, pot fi ridicate oricând și de oricine, inclusiv din oficiu de către instanță, cele relative ar trebui să fie supuse unor condiții clare: invocarea exclusiv de către partea interesată, într-un termen prestabilit și sub sancțiunea decăderii, cu posibilitatea acoperirii prin comportamentul procesual. Absența unor reguli precise în acest sens a generat în practică soluții divergente și, mai grav, a permis instrumentalizarea excepțiilor de nulitate în scopuri pur dilatorii, ceea ce contravine principiului celerității procesului.

De asemenea, regimul efectelor nulității este insuficient reglementat. Lipsa unor dispoziții clare privind iradierea nulității asupra actelor conexe a determinat jurisprudența să oscileze între interpretări restrictive și extinse. Experiența românească, care consacră expres nulitatea actelor subsecvente atunci când acestea depind de existența actului desființat, ar putea servi drept model, contribuind la uniformizarea soluțiilor și la consolidarea încrederii în actul de justiție.

În fine, instituția refacerii și completării actelor de procedură, consacrată la art. 10 alin. (3) CPC, reflectă o tendință de apropiere de viziunea funcțională asupra nulității. Totuși, reglementarea rămâne fragmentară. Chiar dacă rectificarea și modificarea se regăsesc în textul Codului de Procedură Civilă, consacrarea expresă a acestora ca mecanisme autonome de remediere ar echilibra dimensiunea sancționatorie cu cea reparatorie și ar aduce procedura civilă moldovenească în acord cu tendințele europene contemporane, care pun accent pe regularizare și pe reducerea formalismului excesiv.

Decăderea reprezintă una dintre cele mai severe și riguroase sancțiuni procedurale, fiind indisolubil legată de respectarea termenelor procesuale. Trebuie remarcat faptul că, deși anumite aspecte ale reglementării decăderii nu sunt în deplină consonanță cu tendințele moderne, cadrul normativ național actual oferă o reglementare clară și previzibilă, fiind, poate, sancțiunea procedurală cu cea mai mare transparență legislativă.

O chestiune centrală legată de aplicarea decăderii privește termenele judiciare stabilite de instanță. Practica a demonstrat că, deși atât termenele legale, cât și cele judiciare pot atrage decăderea, există situații în care instanțele fixează termene excesiv de scurte, ceea ce generează

formalism excesiv și riscul real al îngrădirii dreptului de acces la instanță. Din acest motiv, se resimte necesitatea instituirii unor garanții legale, prin stabilirea unui termen minim (spre exemplu, de 10 zile lucrătoare), pe care instanța să nu-l poată reduce, indiferent de circumstanțe.

Un alt aspect sensibil privește reglementările care consacră decăderi fără posibilitate de repunere, cum este cazul termenului de recurs de două luni prevăzut la art. 434 CPC. Deși, în principiu, asemenea soluții sunt admisibile, ele trebuie să urmărească un scop legitim și să respecte criteriul proporționalității, pentru a nu transforma disciplina procedurală într-o barieră disproporționată în calea accesului la justiție. Atunci când aceste condiții nu sunt respectate, formalismul riscă să prevaleze asupra esenței procesului civil, golind de conținut dreptul la un proces echitabil.

Instituția perimării, chiar dacă nu este consacrată în mod expres în legislația procesuală civilă a Republicii Moldova, se conturează ca o necesitate obiectivă a procesului civil modern. Din această perspectivă, perimarea se înscrie în logica disciplinei procesuale, având rolul de a sancționa lipsa de diligență, de a stimula implicarea activă și de a garanta că justiția servește efectiv scopului său – soluționarea litigiilor într-un termen rezonabil.

Scoaterea cererii de pe rol, reglementată în Republica Moldova, are un caracter mai degrabă formal și limitat, intervenind rapid, pe baza absenței nemotivate la una sau două ședințe, fără un mecanism de evaluare reală a conduitei procesuale și fără o reglementare suficient de clară a efectelor asupra actelor procedurale deja îndeplinite.

Analiza amenzii judiciare în dreptul procesual civil al Republicii Moldova scoate în evidență atât meritele, cât și vulnerabilitățile instituției. Pe de o parte, reglementarea detaliată și diversitatea situațiilor în care poate fi aplicată demonstrează preocuparea legiuitorului pentru disciplinarea conduitei procesuale și pentru protejarea bunei desfășurări a procesului civil. Pe de altă parte, practica judiciară relevă o aplicare reticentă și neuniformă a amenzii, în special în ipotezele exercitării cu rea-credință a drepturilor procesuale. Lipsa unor criterii clare pentru delimitarea dintre buna-credință și abuz generează o marjă de apreciere largă pentru instanțe, dar creează și riscul unor soluții imprevizibile. În plus, cuantumul relativ modest al amenzii, raportat atât la alte reglementări interne (Codul administrativ nr.116/2018, Legea insolvenței nr.149/2012), cât și la legislația altor state, îi reduce impactul coercitiv și efectul preventiv real.

Dincolo de sancțiunile clasice consacrate în Codul de procedură civilă, ordinea procesuală este protejată și printr-o serie de măsuri cu caracter sancționator indirect sau atipic. Îndepărtarea din sala de judecată, cheltuielile de judecată cu rol sancționator, inadmisibilitatea, sancțiunea prin prezumție ori anumite efecte ale prescripției sunt exemple clare că legislația procesuală civilă nu epuizează, în mod expres, toate formele de răspuns față de conduitele procesuale neloiale.

Evoluția regimului sancțiunilor procedurale civile marchează o tranziție de la un formalism rigid, specific tradițiilor naționale, către o viziune europeană modernă, flexibilă și orientată spre eficiență și echitate. Experiența statelor membre ale Uniunii Europene și proiectele de armonizare, precum Regulile Model Europene de Procedură Civilă (ELI/UNIDROIT), demonstrează că sancțiunile nu trebuie privite exclusiv ca instrumente punitive, ci ca mecanisme funcționale de responsabilizare și disciplinare, capabile să asigure desfășurarea procesului într-un termen rezonabil și într-un climat de cooperare loială. În plus, digitalizarea justiției impune adaptarea regimului sancționator la noile realități ale proceselor electronice și hibride, ceea ce reclamă mecanisme moderne, clare și adaptabile.

Curtea de la Strasbourg a consacrat principiile fundamentale privind proporționalitatea, previzibilitatea și evitarea formalismului excesiv, subliniind că forma nu este un scop în sine, ci un instrument menit să protejeze fondul și drepturile fundamentale ale părților. Ori de câte ori forma ajunge să afecteze fondul, fie din cauza unei reglementări defectuoase, fie a unei aplicări abuzive, funcția sa protectoare este deturnată. Pentru Republica Moldova, ca stat parte la CEDO, aceste standarde nu constituie simple recomandări, ci obligații juridice directe, care impun ajustarea legislației și a practicii judiciare astfel încât disciplina procesuală să fie compatibilă cu exigențele statului de drept.

În această logică, se impune o modernizare amplă a cadrului procesual civil moldovenesc. Printre priorități cu referire la tema de cercetare putem menționa:

- definirea clară a sancțiunilor procedurale, în special din rațiuni de finalități scontate;
- consacrarea expresă a perimării ca sancțiune pentru pasivitatea părților și instrument împotriva tergiversării nejustificate;
- reglementarea explicită a nulității actelor de procedură cu consacrarea principalelor sale clasificări (nulități absolute și relative), a condiției vătămării – potrivit principiului „nici o sancțiune fără vătămare” – precum și a termenelor și a subiecților îndreptățiți să invoce nulitatea.
- totodată, este necesară o reglementare mai clară a termenelor judiciare de decădere, pentru a elimina actualele incertitudini.
- în același timp, regimul amenzii judiciare trebuie revizuit prin majorarea cuantumului și aplicarea mai consecventă, ca instrument eficient de descurajare a conduitei abuzive.
- în completare, instituirea unui mecanism de despăgubiri ar oferi o protecție efectivă părților prejudiciate de comportamente procesuale neloiale, asigurând o reparare reală a prejudiciilor suferite.

## BIBLIOGRAFIE

### I. Surse bibliografice în limba română:

1. BELEI, Elena et al. *Drept procesual civil. Partea generală. Ediția a III-a*. Chișinău: Lexon, 2024. ISBN 978-9975-173-07-0.
2. BOROI, Gabriel, STANCU, Mirela. *Drept procesual civil. Partea generală. Judecata în fața primei instanțe, Ediția a 6-a, revizuită și adăugită*. București: Editura Hamangiu 2023. ISBN/ISSN 978-606-27-2359-0.
3. CIOBANU, Viorel Mihai, BRICIU, Traian Cornel, DINU, Claudiu Constantin. *Drept procesual civil, Ediție revăzută și adăugită*. București: Editura Universul Juridic, 2023. ISBN 978-606-39-1149-1.
4. DELEANU, Ion. *Tratat de procedură civilă, vol. I, ed. revăzută, completată și actualizată*. București: Ed. Universul Juridic, 2013. ISBN 978-973-127-987-9.
5. DUMITRAȘCU, Dumitru. *Instituția perimării și celeritatea procesului civil*. În: Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective, Bălți, 2019, p. 429-430.
6. FLORESCU, Dumitru C. *Sancțiunile procedurale civile*. București: Ed. Paideia, 2005. 973-596-265-9.
7. FLORESCU, Gabriela. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Ed. Hamangiu, 2008. ISBN/ISSN 978-606-522-030-0.

8. LEȘ, Ioan. *Sancțiunile procedurale în materie civilă*. București: Editura Hamangiu, 2008. ISBN 978-973-1836-50-8.
  9. LEȘ, Ioan, GHIȚĂ, Daniel et al. *Tratat de drept procesual civil. Volumul I, Principii și instituții generale. Judecata în fața primei instanțe. Ediția II- a revăzută și adăugită*. București: Ed. Universul juridic, 2020. ISBN 978-606-39-0721-0.
  10. POP, Paul. *Sancțiuni procedurale în procesul civil*. București: Editura Universul Juridic, 2016. ISBN 978-606-673-660-2.
  11. RĂDUCAN, Gabriela. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Ed. Hamangiu, 2009. ISBN 978-606-522-215-1.
  12. SUCIU, Alexandru. *Excepțiile procesuale în noul Cod de procedură civilă*. București: Ed. Universul Juridic, 2016. ISBN 978-606-673-822-4.
  13. UNGUREANU, Ovidiu. *Nulitățile procedural civile*. București: Ed. All Beck, 1998. ISBN 973-9435-13-0.
  14. VASILE, Andreea, *Excepțiile procesuale în noul Cod de procedură civilă*. București: Ed. Hamangiu, 2013. ISBN 978-606-522-463-6.
- II. Surse bibliografice în limbi străine:**
15. CHAINAIS, Cécile, FENOUILLET, Dominique. *Les sanctions en droit contemporain. Volume 1. La sanction, entre technique et politique*. Paris: Ed. Dalloz, 2012. ISBN 978-2-247-11022-3.
  16. CHAINAIS, Cécile, FERRAND, Frédérique, MAYER, Lucie, GUINCHARD, Serge. *Procédure civile. Droit commun et spécial du procès civil, Modes amiables de résolution des différends (MARD)*, 37<sup>e</sup> édition, Paris: Lefebvre Dalloz, 2024. ISBN 978-2247236572
  17. KRAMER, Xandra E. *The ELI-Unidroit Model European Rules of Civil Procedure: Key Features and Prospects of Costs and Funding of Collective Redress*. În: S. Amrani-Mekki & T. Clay (eds), *Mélanges en l'honneur du Professeur Loïc Cadet*, LexisNexis, 2023, p. 823-835. Disponibil pe: [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=4710983](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4710983)
  18. Петренко, Наталія Дмитрівна. *Судовий штраф в цивільному процесі України, країні Європи та США*. Teză de doctorat. Національний університет «Одеська юридична академія». 2025. УДК 347.447.8(477+4+73).
  19. PICKER, Colin B., BAUM, Harald, REHBINDER, Manfred (eds). *The Dynamism of Civil Procedure – Global Trends and Developments* În: *Ius Comparatum – Global Studies in Comparative Law*, vol. 22, Springer, Cham, Suisse, 2016. ISBN 978-3-319-21981-3 (version électronique)
  20. SANSONE, Guillaume. *Les sanctions en procédure civile, Teză de doctorat*. Université d'Aix-Marseille, susținută la 10 decembrie 2019. Publicată sub formă de carte la editura LGDJ, 2023. ISBN: 978-2-275-13010-1
- III. Repere normative naționale:**
1. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Roma, 04 noiembrie 1950, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.1298/1997. Publicată la 21-08-1997 în Monitorul Oficial Nr. 54-55.
  2. Hotărârea Curții Constituționale nr. 12/2024 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 308/8 din Codul de procedură civilă (termenul de judecare a cererii de instituire a măsurii de ocrotire judiciare).

3. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225/2003. Publicat la 03-08-2018 în Monitorul Oficial Nr. 285-294.

#### **IV. Repere normative străine:**

1. Cod civil al României din 17 iulie 2009 cu modificările și completările ulterioare. Disponibil pe: <https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/175630>

2. Codul de procedură civilă al României, nr.134/2010, din 01.07.2010. În: Monitorul Oficial al României, 2015. Disponibil pe:

[http://www.dreptonline.ro/legislatie/codul\\_de\\_procedura\\_civila\\_noul\\_cod\\_de\\_procedura\\_civila\\_legea\\_134\\_2010.php](http://www.dreptonline.ro/legislatie/codul_de_procedura_civila_noul_cod_de_procedura_civila_legea_134_2010.php)

3. Codul de procedură civilă al Franței din 5 decembrie 1975 cu modificările și completările ulterioare. Disponibil pe:

[https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section\\_lc/LEGITEXT000006070716/LEGISCTA000006135895/#LEGISCTA000006135895](https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070716/LEGISCTA000006135895/#LEGISCTA000006135895)

4. Codul de procedura civilă al Italiei nr.253 din 28 octombrie 1940 cu modificările și completările ulterioare. Disponibil pe:

[https://www.gazzettaufficiale.it/dettaglio/codici/proceduraCivile/290\\_1\\_1](https://www.gazzettaufficiale.it/dettaglio/codici/proceduraCivile/290_1_1)

5. Legea de procedură civilă al Spaniei din 18 ianuarie 2000. Disponibil pe: <https://www.boe.es/eli/es/l/2000/01/07/1/con>

6. Cod procedură civilă Elvețian din 19 decembrie 2008. Disponibil pe: [https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2010/262/it#art\\_128](https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2010/262/it#art_128)

7. ELI – UNIDROIT MODEL EUROPEAN RULES OF CIVIL PROCEDURE FROM TRANSNATIONAL PRINCIPLES TO EUROPEAN RULES OF CIVIL PROCEDURE. Approved by the ELI Council and Membership in summer 2020, as well by the UNIDROIT Governing Council at the second meeting of its 99th session on 23-25 September 2020. Disponibil la: <https://www.unidroit.org/english/principles/civilprocedure/eli-unidroit-rules/200925-eli-unidroit-rules-e.pdf>

8. MAŃKO, Rafał. *Europeanisation of civil procedure. Towards common minimum standards?* European IN-DEPTH ANALYSIS. Parliamentary Research Service, 2015. Disponibil pe: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/559499/EPRS\\_IDA%282015%29559499\\_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/559499/EPRS_IDA%282015%29559499_EN.pdf)

9. Strategia privind e-justiția europeană 2024-2028 (C/2025/437). În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. Seria C/2025/437. Disponibil pe: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:C\\_202500437](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:C_202500437)

10. REGULAMENTUL (UE) 2023/2844 AL PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI AL CONSILIULUI din 13 decembrie 2023 privind digitalizarea cooperării judiciare și a accesului la justiție în cadrul procedurilor transfrontaliere în materie civilă, comercială și penală și de modificare a anumitor acte din domeniul cooperării judiciare. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. Seria L 2023/2844. Disponibil pe: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L\\_202302844](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302844)

## ADNOTARE

**JOSAN Vasile, „IMPACTUL SANCTIUNILOR PROCEDURAL - CIVILE ASUPRA ÎNFĂPTUIRII ECHITABILE A JUSTIȚIEI ”. Teză de doctor în drept. Școala doctorală Științe Juridice și Economice a Universității de Stat din Moldova. Chișinău, 2025**

**Structura tezei:** introducere, patru capitole, concluzii și recomandări, bibliografie din 103 titluri, 173 pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 9 lucrări științifice.

**Cuvinte cheie:** sancțiune procedural-civilă, acte de procedură, nulitate, termen de procedură, decădere, perimare, amendă judiciară.

**Domeniul de studiu:** dreptul procesual civil.

**Scopul** lucrării rezidă în realizarea unei cercetări complexe asupra sancțiunilor procedural-civile, analizându-le prin prisma reglementărilor naționale și europene, a opiniilor doctrinare și a practicii judiciare, atât naționale, cât și internaționale, pentru a evalua impactul acestora asupra desfășurării echitabile a justiției în Republica Moldova

Principalele **obiective** ale cercetării sunt: conceptualizarea sancțiunilor procedural-civile și a tipologiilor acestora întru evitarea deficiențelor și inconsecvențelor legislative, respectiv a caracterului difuz de aplicare; evaluarea regimului juridic al principalelor sancțiuni (nulitatea, decăderea, perimarea, amenzile judiciare), pentru a delimita impactul fiecărei categorii asupra funcționalității justiției civile; analiza comparată a reglementărilor naționale cu cele din alte sisteme de drept (în special din state membre ale Uniunii Europene) și cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO); Formularea de propuneri concrete de *lege ferenda* pentru optimizarea cadrului normativ și a practicii judiciare în Republica Moldova.

**Noutatea și originalitatea științifică** conferă prezentei lucrări substanța unui studiu complex menit să fundamenteze științific conceptul „sancțiune procedural-civilă” pe fonul unei austerități doctrinare naționale. Acesta fiind și reperul noutății cercetării științifice efectuate. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a remarcat că statul poate stabili anumite rigori pentru accesul la justiție, nerespectarea cărora să fie sancționată prin neadmiterea persoanei la această metodă de apărare. În același timp, Înalta Curte nu a ezitat să remarce că aceste rigori nu trebuie să afecteze însăși substanța accesului liber la justiție, astfel încât sancțiunile general aplicabile să poată fi ajustate în funcție de situația unor justițiabili concreți. Acest fin echilibru necesar în instituirea sancțiunilor procedurale stă la baza echității procedurilor judiciare în ansamblul lor, iar cercetarea acestora este o bună ocazie de a releva eficiența, oportunitatea și contribuția sancțiunilor procedurale la realizarea actului de justiție.

**Semnificația teoretică** rezidă, în identificarea și analizarea modalităților prin care sancțiunile procedural-civile contribuie la garantarea unui proces echitabil, în măsura în care acestea disciplinează comportamentul participanților la proces și previn abuzurile, dar fără a compromite dreptul efectiv de acces la justiție.

**Valoarea aplicativă a lucrării** se exprimă prin enunțarea unor viziuni critice asupra modului de interpretare și aplicare în practică a prevederilor ce reglementează sancțiunile procedural-civile. Procesul de cercetare a permis elaborarea unor argumentări bazate pe doctrină, practică judiciară și analiză proprie pentru a servi avocaților, judecătorilor și altor categorii de juriști la aplicarea cadrului juridic supus analizei, cât și uniformizarea practicii judiciare.

## АННОТАЦИЯ

**ЖОСАН Василе, «ВЛИЯНИЕ ПРОЦЕССУАЛЬНО-ГРАЖДАНСКИХ САНКЦИЙ НА СПРАВЕДЛИВОЕ ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ ПРАВОСУДИЯ». Докторская диссертация по праву. Докторантура юридических и экономических наук Государственного университета Молдовы. Кишинев, 2025**

**Структура диссертации:** введение, четыре главы, выводы и рекомендации, библиография из 103 названий, 173 страницы основного текста. Полученные результаты опубликованы в 9 научных работах. **Ключевые слова:** процессуально-гражданская санкция, процессуальные действия, недействительность, процессуальный срок, утрата права, истечение срока, судебный штраф.

**Область исследования:** гражданское процессуальное право. **Цель работы** заключается в проведении комплексного исследования процессуально-гражданских санкций, их анализе с точки зрения национальных и европейских нормативных актов, доктринальных мнений и судебной практики, как национальной, так и международной, с целью оценки их влияния на справедливое осуществление правосудия в Республике Молдова. Основные **цели** исследования: концептуализация процессуально-гражданских санкций и их типологии с целью предотвращения законодательных недостатков и несоответствий, а также неоднозначности их применения; оценка правового режима основных санкций (недействительность, утрата права, истечение срока давности, судебные штрафы) с целью определения влияния каждой категории на функционирование гражданского правосудия; сравнительный анализ национальных норм с нормами других правовых систем (особенно государств-членов Европейского Союза) и с практикой Европейского суда по правам человека (ЕСПЧ); формулирование конкретных предложений по *lege ferenda* для оптимизации нормативно-правовой базы и судебной практики в Республике Молдова.

**Новизна и научная оригинальность** придают настоящей работе содержание комплексного исследования, направленного на научное обоснование концепции «процессуально-гражданские санкции» на фоне строгости национальной доктрины. Это и является ориентиром новизны проведенного научного исследования. Европейский суд по правам человека отметил, что государство может устанавливать определенные специальные требования для доступа к правосудию, несоблюдение которых наказывается недопущением лица к этому способу защиты. В то же время Европейский суд не колебался отметить, что эти строгие требования не должны затрагивать саму суть свободного доступа к правосудию, с тем чтобы общеприменимые санкции могли быть скорректированы в зависимости от ситуации конкретных лиц, подлежащих судебному преследованию. Это тонкое равновесие, необходимое при установлении процессуальных санкций, лежит в основе справедливости судебных процедур в целом, и их исследование является хорошей возможностью выявить эффективность, целесообразность и вклад процессуальных санкций в осуществление правосудия.

**Теоретическое значение** заключается в выявлении и анализе способов, с помощью которых процессуально-гражданские санкции способствуют обеспечению справедливого судебного разбирательства, поскольку они дисциплинируют поведение участников процесса и предотвращают злоупотребления, но не ущемляют фактическое право на доступ к правосудию.

**Прикладная ценность работы** выражается в изложении критических взглядов на способ толкования и применения на практике положений, регулирующих процессуальные гражданские санкции. В ходе исследования были разработаны аргументы, основанные на доктрине, судебной практике и собственном анализе, которые могут быть использованы адвокатами, судьями и другими категориями юристов при применении анализируемой правовой базы, а также для унификации судебной практики.

## ANNOTATION

**JOSAN Vasile, “THE IMPACT OF PROCEDURAL-CIVIL SANCTIONS ON THE FAIR ADMINISTRATION OF JUSTICE.” Doctoral Thesis in Law. Doctoral School of Legal and Economic Sciences, Moldova State University. Chişinău, 2025.**

**Structure of the thesis:** introduction, four chapters, conclusions and recommendations, bibliography comprising 103 titles, 173 pages of main text. The obtained results are published in 9 scientific works.

**Key words:** procedural-civil sanction, procedural acts, nullity, procedural time-limits, forfeiture, discontinuance, judicial fine.

**Field of study:** civil procedural law.

The **purpose** of the research resides in carrying out a comprehensive examination of procedural-civil sanctions, analyzed through the lens of national and European regulations, doctrinal opinions, and judicial practice—both national and international—in order to assess their impact on the fair conduct of justice in the Republic of Moldova.

The **main objectives** of the research are: conceptualization of procedural-civil sanctions and their typologies, with a view to avoiding legislative deficiencies and inconsistencies, as well as diffuse modalities of application; evaluation of the legal regime of the principal sanctions (nullity, forfeiture, discontinuance, judicial fines), in order to delimit the impact of each category on the functionality of civil justice; comparative analysis of national regulations with those of other legal systems (particularly in Member States of the European Union) and with the case-law of the European Court of Human Rights (ECtHR); formulation of concrete proposals *de lege ferenda* for optimizing the normative framework and judicial practice in the Republic of Moldova.

The **scientific novelty and originality** confer upon the present work the substance of a complex study aimed at providing a scientific foundation for the concept of “procedural-civil sanction” against the background of a certain doctrinal austerity at national level—this being the point of reference for the novelty of the research undertaken. The European Court of Human Rights has observed that the State may establish certain procedural requirements for access to justice, the failure to comply with which may be sanctioned by denying a party the possibility of pursuing such a means of defence. At the same time, the Court has emphasized that such requirements must not impair the very essence of the right of free access to justice, such that generally applicable sanctions may be adjusted according to the situation of specific litigants. This delicate balance, necessary in the institution of procedural sanctions, lies at the core of fairness in judicial proceedings as a whole, and the study of such sanctions offers a valuable opportunity to highlight their efficiency, appropriateness, and contribution to the realization of justice.

The **theoretical significance** resides in identifying and analyzing the modalities through which procedural-civil sanctions contribute to guaranteeing a fair trial, insofar as they discipline the conduct of the participants in proceedings and prevent abuses, without compromising the effective right of access to justice.

The **practical value** of the work is expressed in the articulation of critical perspectives on the interpretation and practical application of provisions regulating procedural-civil sanctions. The research process has enabled the elaboration of argumentation grounded in doctrine, case-law, and original analysis, intended to serve lawyers, judges, and other categories of jurists in the application of the relevant legal framework, as well as in the pursuit of uniformity in judicial practice.

**JOSAN VASILE**

**IMPACTUL SANȚIUNILOR PROCEDURAL - CIVILE ASUPRA ÎNFĂPTUIRII  
ECHITABILE A JUSTIȚIEI**

**553.03 DREPT PROCESUAL CIVIL**

Rezumatul tezei de doctor în drept

---

Aprobat spre tipar: 26.09.2025

Formatul hârtiei: 60x84 1/16

Hârtie offset. Tipar offset.

Tiraj: 30 exemplare

Coli de tipar: 2,1.

Comanda nr. 124/25.

---